



Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Problematika inkluze sluchově handicapovaných osob

Vypracovala: Kateřina Vávrová
Vedoucí práce: PaedDr. Eva Suchánková, Ph.D.

České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma " Problematika inkluze sluchově handicapovaných osob " jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

Podpis studenta

Poděkování

Děkuji tímto vedoucí bakalářské práce PaedDr. Evě Suchánkové. Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, odbornou pomoc, cenné rady a připomínky, které mi poskytla během zpracovávání bakalářské práce, její vstřícnost a ochotu při konzultacích a za čas, který mi věnovala. Dále děkuji všem respondentům za jejich ochotu a čas, který strávili vyplněním mého dotazníku. Děkuji Michalu Brhelovi za oporu při tvoření bakalářské práce a za poskytnutí osobního rozhovoru. A v neposlední řadě děkuji celé své rodině a přátelům za podporu v průběhu celého studia.

Anotace

Tato bakalářská práce nazvaná Problematika inkluze sluchově handicapovaných osob se zabývá osobami se sluchovým postižením, konkrétněji jejich začleňováním do majoritní společnosti. Práce je rozdělena na teoretickou část, která nás seznamuje se sluchovým postižením jako takovým, řeší klasifikaci sluchového postižení, zabývá se kompenzačními pomůckami, komunikačními systémy sluchově postižených a v neposlední řadě zmiňuje problematiku inkluze a integrace sluchově postižených osob. Praktická část popisuje metody a metodiku výzkumu, cíle výzkumné práce, zahrnuje dotazníkové šetření a jeho následné zpracování, a obsahuje také rozhovor s neslyšícím Michalem Brhelem. Cílem bakalářské práce bude zjistit, jakým způsobem probíhá začleňování sluchově postižených osob do majoritní společnosti a na tomto základě zmapovat hlavní problémové oblasti, především oblast pracovního uplatnění.

Klíčová slova: sluchové postižení, pomoc, integrace, inkluze, zaměstnání

Abstract

This bachelor thesis called “The issue of inclusion of people with hearing disabilities” speaks about people with hearing difficulties, more specifically their integration into mainstream society. The dissertation is divided into theoretical part which acquaints us with hearing impairment as such. The dissertation is addressing the classification of hearing impairment, dealing with assistive technology for hearing impaired persons, communication systems of hearing impaired persons, and finally mentions the issue of inclusion and integration of hearing impaired persons. The practical part describes the research methodology, the research objectives and goals, it includes a (public) survey and its processing and includes the interview with Michal Brhel who is also deaf. The aim of this bachelor thesis is to find out how the ongoing integration of handicapped people into mainstream society is being done and point out its main issues and difficulties. Especially the difficulty in employment area.

Keywords: hearing disabilities, support, integration, inclusion, employment

Obsah

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ	10
1.1 Definice pojmu sluchové postižení	10
1.2 Dopad sluchového postižení.....	11
1.2.1 Psychika jedince se sluchovým postižením	12
2 SLUCHOVÝ ORGÁN	14
3 KLASIFIKACE SLUCHOVÝCH VAD	16
3.1 Dělení sluchových vad podle typu	17
3.2 Dělení sluchových vad podle stupně (intenzity) sluchové ztráty.....	19
3.2.1 Fowlerovo hodnocení ztráty sluchu	20
3.3 Dělení sluchových vad podle doby vzniku	21
4 KOMPENZAČNÍ POMŮCKY	23
4.1 Sluchadla	24
4.2 Kochleární implantát	25
5 KOMUNIKAČNÍ SYSTÉMY SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH OSOB.....	27
5.1 Odezírání.....	28
5.2 Znakový jazyk.....	30
5.2.1 Komunita Neslyšících.....	31
5.2.2 Znaková řeč	31
5.3 Znakovaná čeština	32
5.4 Prstová abeceda	33
6 INKLUZE A INTEGRACE OSOBY SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM DO SPOLEČNOSTI.....	34
6.1 Integrace.....	35
6.2 Inkluze	37
6.3 Profesní uplatnění osob se sluchovým postižením	38
7 ORGANIZACE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH.....	40

II PRAKTICKÁ ČÁST	41
8 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	41
8.1 Cíle výzkumného šetření.....	41
8.2 Výzkumný vzorek.....	42
8.3 Metody a metodika práce	42
8.4 Interpretace získaných dat	43
8.5 Závěry výzkumného šetření.....	64
9 ROZHOVOR S MICHALEM BRHELEM.....	70
9.1 Shrnutí rozhovoru	73
ZÁVĚR	74
SHRNUTÍ	76
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	77
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	78
SEZNAM PŘÍLOH.....	79

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je Problematika inkluze sluchově handicapovaných osob do majoritní společnosti, se zaměřením na pracovní uplatnění. Toto téma jsem si zvolila jednak s ohledem na mou specializaci Speciální pedagogiky, ale především proto, že se ve společnosti sluchově handicapovaných osob často vyskytují. Mým blízkým přítelem je člověk neslyšící. Většina lidí v majoritní společnosti se do bližšího kontaktu se zdravotně postiženými osobami nedostane, mají nedostatek informací o této problematice, a k tomu přizpůsobené jednání a názory. Díky vlastnímu proniknutí do světa sluchově postižených jsem změnila svůj úhel pohledu, a vím, že se sluchově postižení mohou během života potýkat s nejrůznějšími problémy. Za jeden z nejzásadnějších problémů vidím možnost pracovního uplatnění. Proto jsem se rozhodla svou bakalářskou práci věnovat především této tématice, a blíže ji specifikovat.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část práce má za cíl stručně představit otázku sluchového postižení, definovat tento pojem, zabývat se samotnou psychikou osoby se sluchovým postižením či přiblížit anatomii lidského ucha. To vše je podstatné pro správné uvedení do této problematiky. Další kapitoly se věnují klasifikaci sluchových poruch a vad (rozdělení sluchových vad podle typu, podle intenzity sluchové ztráty a podle doby vzniku). Podstatné je se zabývat kompenzačními pomůckami - sluchové protetice, neboli náhradami ztracené nebo nevyvinuté části těla, a tak i její funkce. Konkrétně se jedná o možnost využívání sluchadel nebo aplikaci kochleárního implantátu. Dále jsou v práci zmíněny komunikační systémy sluchově postižených osob, mezi které jsem zařadila odezírání, znakový jazyk, znakovanou češtinu a prstovou abecedu. Poslední kapitola mé bakalářské práce se věnuje inkluzi a integraci sluchově handicapovaných osob. Sluchově postižené osoby se po celý život setkávají s různými překážkami, které je více či méně omezují při začleňování do společnosti. Jedním z podstatných faktorů, které tuto integraci ovlivňují, je možnost profesního uplatnění SP na trhu práce. Zaměstnavatelé nejsou většinou ochotni sluchově postiženou osobu zaměstnat, a tak se situace pro tyto osoby značně komplikuje. Většinou dochází mimo jiné ke ztrátě motivace pro jedince při hledání dalšího nového zaměstnání.

V praktické části se pokusím pomocí dotazníkové metody a metody rozhovoru s osobami s postižením sluchu zjistit možné konkrétní problémy se začleňováním do pracovního procesu, a do společnosti vůbec. Dotazované osoby budou dospělé osoby se sluchovým postižením na území Středočeského kraje. Pro zajištění výzkumného šetření byla zvolena metoda kvantitativního výzkumu za použití techniky dotazníku, vytvořeného pro osoby se sluchovým postižením žijící ve Středočeském kraji. Úvodní otázky se zaměřují na zjišťování základních informací o respondentech, jako jsou věk, pohlaví, bydliště, nejvyšší dosažené vzdělání, druh sluchového postižení a jeho vznik. Další otázky se věnují upřesnění pracovní pozice a samotným bariérám vznikajících na pracovišti. Poslední otázky se zabývají tím, jak osoby se sluchovým postižením vidí jejich možnost uplatnění na trhu práce, jaká vidí úskalí a překážky, řeší se otázka informovanosti, okrajově volného času, apod. Metoda rozhovoru bude provedena s Michalem Brhelem, neslyšícím kamarádem, kde se zaměříme na to, jaké osobně vidí konkrétní nedostatky v práci pro jeho úspěšné začlenění do pracovního prostředí, a do společnosti vůbec.

Cílem této bakalářské práce bude zjistit jaké problémy a nedostatky má sluchově handicapovaná osoba při socializaci obecně, konkrétně při pracovním uplatnění v oblasti Středočeského kraje. Položila jsem si otázky: Co je největší překážkou pro osoby se sluchovým postižením v dnešní společnosti? Jaké mají lidé se sluchovým postižením možnosti na trhu práce? Dochází k pomoci osobám se sluchovým postižením od majoritní společnosti? Nejenom na tyto otázky odpoví praktická část bakalářské práce na základě uskutečněného dotazníkového šetření. Práce je mým prvním větším pokusem v této problematice.

I Teoretická část

1 Uvedení do problematiky sluchového postižení

Pro člověka je sluch jedním z nejdůležitějších smyslů vůbec. Podle *Světové zdravotnické organizace (WHO- World Health Organization)* je sluchové postižení druhým nejtěžším postižením za mentálním postižením.

Sluchové postižení je jedním z nejrozšířenějších somaticko-funkčních postižení. Neexistují přesné statistiky s počtem osob s tímto postižením, nicméně se odhaduje, že v České republice žije zhruba 0,5 milionu sluchově postižených osob, s přihlédnutím k tomu, že velké procento tvoří starší osoby, u nichž došlo k určitému zhoršení sluchu z důvodu zvyšujícího se věku.

1.1 Definice pojmu sluchové postižení

Označení osoby se sluchovým postižením je poměrně pestrý pojem, protože se týká jedince s různým druhem a stupněm sluchového postižení. Toto označení zahrnuje osoby neslyšící (nedokážou ani s největším možným zesílením vnímat mluvenou řeč), nedoslýchavé (částečná redukce sluchu, vhodné využití kompenzačních pomůcek) a ohluchlé (ztráta sluchu v období dokončování vývoje řeči nebo až po jeho ukončení). Podstatnými faktory jsou mimo jiné velikost ztráty sluchu, mentální dispozice jedince, doba vzniku postižení či jiné přidružené postižení. Ve starší literatuře se setkáváme i s pojmy *hluchoněmý* pro všechny zmíněné kategorie a *hluchoněmota*. Od roku 1927 se však přecházelo k více přijatelnému pojmenování *neslyšící*, které začali používat především sami sluchově postižení.

Podle Pipekové (2010, s. 142) dochází k jinému úhlu pohledu na osoby se sluchovým postižením, a to z medicínského a pedagogického hlediska:

- *„Z medicínského hlediska se každá porucha funkce sluchového orgánu hodnotí jako sluchové postižení a vymezení kategorií funguje především z funkčního hlediska – podstatná je kvantita a kvalita sluchového vjemu.*
- *Z hlediska pedagogického se tato problematika vymezuje v podobě narušení vztahů člověka s postižením sluchu s okolním prostředím a jeho možnostmi komunikačních kompetencí v závislosti na preferovaném komunikačním systému.“*

1.2 Dopad sluchového postižení

Při ztrátě sluchu bychom přišli až o 60% veškerých informací, což představuje relativně menší újmu než při ztrátě zraku, nicméně by to nepředstavovalo o tolik snazší situaci. Osoby, které jsou neslyšící nebo těžce sluchově postižení od narození, mají sice více rozvinuté ostatní smysly a určité kompenzační schopnosti, ale jejich život jednodušší není.

Do cesty se jim staví spoustu překážek, jako jsou:

- *komunikační bariéra* (narušení řeči, snížená schopnost porozumění ostatním)
- *deficit v orientačních schopnostech* (omezenost orientace v prostoru, protože si člověk nemůže sluchovými vjemy doplňovat orientaci zrakovou)
- *psychická zátěž* (život v tichu- složitější příjem informací, náročné získávání informací odezíráním, nejistota správného porozumění při komunikaci)
- *omezení sítě sociálních vztahů* (problémy v komunikaci)
- *negativní vliv na vývoj myšlení*, které vychází z řeči (u osob neslyšících od narození se prakticky nevyvíjí vnitřní řeč, která je důležitá pro rozvoj myšlení).

Sluch plní i bezpečnostní funkci, jako jediný ze smyslů je neustále aktivní, dokonce i ve spánku. Těžce sluchově postižený jedinec se stává podstatně zranitelnějším, protože v bdělém stavu kontrolujeme okolí mimo naše zorné pole

a reagujeme na jakýkoliv nebezpečný nebo výstražný signál spontánní obrannou nebo únikovou reakcí právě pomocí sluchových vjemů (Slowík, 2007, s.71).

1.2.1 Psychika jedince se sluchovým postižením

„Komunikace mluvenou řečí je celosvětově nejpoužívanějším způsobem interpersonální komunikace a pro člověka je její zvládnutí základní podmínkou úspěšné socializace do společnosti“ (Langer, 2013, s.18).

Osobu se sluchovým postižením na první pohled stěží rozeznáme. Problém nastává až v běžné řečové komunikaci. Překážky jsou způsobeny nejenom tím, že naprostá většina populace neovládá znakový jazyk, ale především velká část sluchově postižených trpí stavem tzv. *bezjazyčí*- neovládají dostatečné běžné jazykové prostředky v žádném dorozumívacím systému (Slowík, 2007, s. 80). Velkou roli hraje zrak, který se stává podstatným zdrojem informací, a tak bývá pro sluchově postiženého člověka velmi důležitý.

Sluchové postižení ovlivní život člověka, ať už se s ním narodil nebo k němu došlo během života. Postižení totiž nepostihuje pouze konkrétní orgánový systém, ale ovlivňuje celou osobnost jedince. Významnou roli pak hraje stupeň postižení, samotné vlastnosti osobnosti, subjektivní hodnocení defektu nebo vnější okolí.

Rozdíl je také mezi postižením získaným a vrozeným. Člověk s vrozenou ztrátou sluchu se mnohdy se svým postižením vyrovná lépe než člověk, u kterého došlo ke zhoršení během života. Pro druhé jmenované vzniká najednou nová životní situace, se kterou se musejí vypořádat, a měli by především začít akceptovat své postižení. Pokud se tak nestane, dochází většinou k narušení celého socializačního procesu, protože se jedinec sociálnímu kontaktu vyhýbá. Může dojít i k jistým obtížím při zařazení do společnosti. Po jistou dobu byl jedinec součástí komunity slyšících, ale dochází již ke zmíněným problémům v komunikaci, jež mu nedovolují plný sociální kontakt. Je tedy postupně vyřazován od kolektivu slyšících díky problémům s kvalitou sluchu, avšak komunitu neslyšících většinou nezná. Nastává tak pro něj další zcela nová situace. V dnešní době existuje mnoho předsudků, nejen o sluchově postižených. I to může být důvodem stranění se společností. Neslyšící nebo nedoslýchaví často

nevěří lidem, protože jim nerozumí. Lidé s postižením sluchu mají obvykle problémy s pochopením různých situací a významů. Při komunikaci tak dochází ke sdělení jen těch nejpodstatnějších informací z důvodu složitosti komunikace a pochopení.

U sluchově postižených můžeme hovořit o konkrétních psychologických zvláštěnostech (dostupné z: <http://www.inflow.cz/komunikace-sluchove-postizenych>):

- myšlení: založené na konkrétních pojmech, statické, nepohotové
- řeč: menší srozumitelnost, nižší úroveň
- pojetí sebe sama: komplex méněcennosti, stahování se do sebe, sklony se snadno vzdávat; často z důvodu neporozumění nebo jim není porozuměno
- výkonnost: rychlejší nástup únavy, v dětství opožděná motorika
- vůle: slabší, nezbytně nutná velká motivace
- samostatnost: větší závislost na druhých (rodiče, tlumočník), často snadno ovlivnitelní.

Někteří jedinci odmítají zařazení mezi sluchově postižené a sami se označují za příslušníky jazykové a kulturní menšiny se svým vlastním jazykem (znakovým).

„Existuje ovšem jakési pomyslné rozdělení těžce sluchově postižených na dvě skupiny: neslyšící a Neslyšící. Zatímco Neslyšící s velkým N se identifikují jako specifická společensko-etnická minorita, s vlastním znakovým jazykem a vlastní osobitou subkulturou, ti s malým n se za příslušníky jakkoliv vyčleněné skupiny nepovažují a mají tendenci spíše se plně integrovat v běžné populaci“ (Slowík, 2007, s. 81).

2 Sluchový orgán

Orgánem sluchu je ucho. Patří mezi *mechanoreceptory*, protože reaguje na tlak, jenž je vykonávaný malými částicemi prostředí (nejčastěji vzduchu). Lidské ucho je schopno vnímat zvukové vlny v rozsahu frekvencí 16 – 20 000 Hz, přičemž nejcitlivější je pro tón v oblasti kolem 1000 – 3000 Hz (mluvené slovo). Zvládne rozlišit přibližně 400 000 různých druhů zvuků (Mrázková, et al, 2006, s.10).

„Lidské ucho se skládá ze tří vývojově a funkčně odlišných částí sloužících k zachycení, mechanickému převodu, digitalizaci a transmissi zvukových vln do centrální nervové soustavy. Má význam nejen pro vnímání okolních zvuků, ale zároveň obsahuje i analyzátor pro vnímání pocitu rovnováhy, pohybu přímočarého i otáčivého a polohy těla v prostoru“ (Horáková, 2012, s.15-16).

Podle Horákové (2012) dělíme lidské ucho na tři části: vnější ucho, střední ucho a vnitřní ucho.

Vnější (zevní) ucho se skládá z ušního boltce (část, která je vidět) a vnějšího zvukovodu:

- *ušní boltec*- trychtýřovitý útvar, jenž je tvořen chrupavkou (kromě lalůčku ucha, který chrupavku nemá); umístěný ve spánkové oblasti hlavy, jeho funkcí je převod zvukových vln do vnějšího zvukovodu;
- *vnější zvukovod*- tvořený kanálkem dlouhým přibližně 2,5-3 cm; vede zvukovou energii k dalším částem ucha, zakončený bubínkem.

Střední ucho je dutinka v lebce vyplněná vzduchem. Od zvukovodu odděluje vnější stěnu středního ucha blanka *bubínku*, což je vazivová blanka, která je viditelná pouze prostřednictvím speciálních přístrojů. Na blance bubínku se akustická energie mění v energii mechanickou. Tato energie poté rozechvívá tři nejmenší kůstky v těle: *kladívko, kovádlínku a třmínek*, který přímo souvisí s vnitřním uchem. Takto je přenášen zvuk od bubínku do vnitřního ucha. Ve středním uchu najdeme dva svaly- *sval třmínkový* a *napínač bubínku*, které mají především funkci ochrannou (ochrana vnitřního ucha před silnými zvuky pomocí smršťování a zpevňování kůstek). Středoušní dutina je spojena se zadní částí nosohltanu tzv. *Eustachovou trubicí*, jíž úkolem je vyrovnávání tlaku vzduchu.

Vnitřní ucho je uloženo v nejtvrdší kosti lidského těla, v kostěném labyrintu skalní kosti, která je součástí kosti spánkové. Dochází tak k ochraně před poraněním. Ve vnitřním uchu najdeme tzv. *hlemýždě (kochlea)*, což je kanálek stočený do spirály naplněný tekutinou *endolymfou*. Trubice kostěného hlemýždě je vyplněna blanitým hlemýžděm, ve kterém najdeme *Cortiho orgán*- vlastní sluchové ústrojí. Zde se vyskytují vláskové buňky (receptory sluchu), které vysílají do vláken sluchového nervu impulsy putující ušním nervem dále do mozku.

3 Klasifikace sluchových vad

Termíny sluchová vada (porucha) a sluchové postižení užíváme v případě narušení (či úplnému znemožnění) sluchového vnímání. Sluchová vada (porucha) znamená poškození orgánu nebo jeho funkce. To přináší snížení kvality či kvantity slyšení. Sluchové postižení představuje širší pojetí v podobě zahrnující i sociální důsledky sluchového omezení (Souralová, Langer, 2005, s. 11).

Sluchová vada představuje trvalý stav, zatímco sluchová porucha bývá stavu dočasného.

Klasifikace sluchového postižení

podle typu	• převodní vady (vady vnějšího a středního ucha- jedinec špatně slyší, jde o kvantitativní postižení sluchu) • percepční vady (vady vnitřního ucha a CNS- jedinec špatně rozumí, jde o kvalitativní postižení sluchu) • smíšené vady
podle stupně (intenzity) sluchové ztráty	• nedoslýchaví - lehce (sluchová ztráta 26-40 dB, slyšitelnost v 3-6 m) - středně (sluchová ztráta 41-55 dB, slyšitelnost v 1-3 m) - středně těžce (sluchová ztráta 56-70 dB) - těžce (sluchová ztráta 71-91 dB, slyšitelnost do 1 m) • neslyšící • ohluchlí
podle doby vzniku	• vrozené postižení • získané postižení (<i>prelingvální</i> nebo <i>postlingvální</i> sluchová ztráta)
podle etiologie	• orgánové postižení • funkční postižení

Tab. 1 Klasifikace sluchového postižení podle různých kritérií (Slowik, 2007, s. 74-75)

3.1 Dělení sluchových vad podle typu

Vady sluchu podle místa vzniku (z hlediska fyziologického) dělíme na dvě základní skupiny. Vyskytne-li se nějaká porucha ve vnějším nebo středním uchu, a je tak poškozený převod zvukových vibrací do hlemýždě, mluvíme o *vadách převodních*. Dojde-li k poškození vnitřního ucha, sluchových buněk či sluchového nervu, a je tím narušeno vnímání (percepce) zvuku, mluvíme o *vadách percepčních*. V případě kombinace převodní a percepční složky, hovoříme o *vadách smíšených* (Hrubý, 1998, s.40).

V článku *Nedoslýchavost v ordinaci praktického lékaře* na serveru www.medicinapropraxi.cz/pdfs/med/2011/06/05.pdf blíže určují rozdělení nedoslýchavosti:

- převodní: porucha v zevním zvukovodu či středním uchu
- percepční: periferní- porucha vláskových buněk a tekutin vnitřního ucha,
porucha sluchového nervu
centrální- porucha sluchové dráhy a sluchových center
v mozku
- smíšená: kombinace převodní a percepční nedoslýchavosti

Periferní nedoslýchavost a hluchota podle Hrubého (1998):

- **Vady převodní** nikdy nevedou k úplné hluchotě, dochází pouze k nedoslýchavosti. Lze je kompenzovat moderními elektronickými sluchadly nebo je možný operativní zásah. Nejjednodušší převodní vadou je ucpání vnějšího zvukovodu ušním mazem, který ztuhne v pevnou mazovou látku, což může způsobit zhoršení sluchu až o 30 - 40 dB. Časté jsou také záněty vnějšího zvukovodu způsobované plísněmi, viry a bakteriemi nebo vznikající z důvodu alergie. Většinou bývají jen přechodné, a dochází jen k malé ztrátě sluchu.

Vrozenou převodní vadou mohou být též různé deformity středního či vnějšího ucha, kdy nebývá například vytvořen boltec nebo vnější zvukodod. Bolestivým onemocněním bývá zánět středního ucha, při kterém vzniká velké množství hnisu. Řešení představuje propíchnutí bubínku, případně doléčení antibiotiky.

V případě častých zánětů může dojít ke zhoršení sluchu- převodní vadě, z důvodu porušení středoušních kůstek nebo zjizvení bubínku. Při úrazu může dojít k porušení u středoušních kůstek. To se ale dá léčit operativně, nebo se přistupuje k náhradě kůstek z umělé hmoty (středoušní implantáty).

Typickou převodní vadou, která se též dá odstranit operativně, je *otoskleróza*, u které hraje významnou roli dědičnost. Nárůstem kostní tkáně v oblasti oválného okénka způsobuje znehybnění ploténky třmínku. Ve výjimečných případech zasahuje i *hlemýžď* a poškozuje *Cortiho orgán* (v tomto případě jde již o vadu percepční).

Zvětšující se převodní vadu sluchu způsobuje cysta ve středním uchu, tzv. *cholesteatom*, tvořen šupinatou hmotou s cholesterolem. Cysta rozkládá postupně kost, a v případě zasáhnutí středoušních kůstek je důsledkem převodní vada sluchu. Toto onemocnění je velmi nebezpečné v případě, kdy se posune dále směrem dovnitř hlavy. V obou případech je nezbytně nutný operativní zásah.

- **Vady percepční** vznikají v nervové části sluchové dráhy. Podle Horákové (2012) je těchto vad mnohem více jak vad převodních, a jsou též problematičtější, jak po stránce diagnostiky, tak léčby. Může dojít až v úplné hluchotě.

Příčin percepčních vad je mnoho, jedna z nejčastějších, jsou *ototoxické látky*, které jsou jedovaté pro sluchové smyslové buňky. Mezi ně se řadí např. téměř všechna antibiotika, průmyslové chemické látky (soli rtuti, olova, organická rozpouštědla, anilín, arzénové sloučeniny, aj.).

Takto způsobené vady jsou nejčastěji získané, mohou však být vrozené, v případě užívání *ototoxických látek* matkou v době těhotenství (např. nápoje chininem). Během porodu může novorozenec získat percepční vadu díky přidušení. Komplikace mohou způsobit i infekce matky v době těhotenství (infekce *cytomegalovirem*, *zarděnky*, ale též *toxoplasmóza* způsobena prvoky).

Meningitida- hnisavý zánět mozkových blan bývá často příčinou úplné hluchoty, stejně jako úrazy hlavy, při kterých dochází přetětí sluchového nervu.

Získanou percepční poruchu může též způsobit odumírání vláskových buněk, jejichž počet se s zvyšujícím věkem zmenšuje, až dochází k tzv. *presbyakuzii*-stařecká nedoslýchavost. Avšak tato choroba již postihuje stále mladší jedince, například z důvodu zvyšování hluku v životním prostředí.

Centrální nedoslýchavost a hluchota

Dochází k neobvyklému zpracování zvukového signálu v mozku, díky postihnutí korového a podkorového systému sluchových vad, zapříčiněné komplikovanými poškozeními (Horáková, 2012, s. 14).

I při malých ztrátách vznikají velké potíže při vnímání. Takto postihnutý člověk vnímá jinak izolované hlásky a tóny, má problém s analýzou a syntézou slov, vyskytuje se *porucha nárůstu hlasitosti* nebo například *porucha fonemického sluchu* (neschopnost rozeznat jednotlivé hlásky: S x Z, C x Č, V x F, a jiné). Nejtěžší centrální vadou je tzv. *akustická agnózie*, při které dochází k postižení diferenciaci nejen v chápání řeči, ale též smyslu zvuků.

3.2 Dělení sluchových vad podle stupně (intenzity) sluchové ztráty

Velikost ztráty sluchu podle BIAP	Název kategorie ztráty sluchu
0 až 25 dB	normální sluch
26 až 40 dB	lehká nedoslýchavost
41 až 55 dB	střední nedoslýchavost
56 až 70 dB	středně těžké poškození sluchu
71 až 90 dB	těžké postižení sluchu
Více než 90 dB	velmi závažné postižení sluchu

Tab. 2 Názvy kategorií ztráty sluchu podle WHO a BIAP (Hrubý, 1998, s. 55)

Mezinárodní úřad pro audiologii (*Bureau Internationale de l'Audiologie et Phonologie- BIAP*) a Světová zdravotnická organizace (*World Health Organization- WHO*) se zaměřují na způsob vyjadřování velikosti ztráty sluchu, kde základem je průměrná ztráta sluchu v lepším uchu na kmitočtech 500 Hz, 1000 Hz a 2000 Hz (Hrubý, 1998, s. 54).

Nedoslýchavost s lehkou ztrátou sluchu představuje ztrátu 26 až 40 dB. Lidé slyší na vzdálenost 3-6 metru, mají problémy se slyšením v hluku, neslyší šeptanou řeč, jemné zvuky a sykavky, mají problém v rozhovoru s více osobami najednou. Nemají komunikační potíže, řeč je srozumitelná, avšak vyskytují se vady ve výslovnosti. Lze řešit sluchadly.

Střední nedoslýchavost zahrnuje ztrátu 41 až 70 dB. Slyšitelnost je od 1-3 metru, nejlépe v tiché místnosti. Řeč bývá srozumitelná, opět dochází k potížím ve výslovnosti. Potřeba sluchadel.

Těžká nedoslýchavost značí ztrátu 71 až 90 dB. Lidé s těžkou nedoslýchavostí slyší do 1 metru, komunikace s nimi je bez pomoci nemožná, proto je zde nutnost sluchadel. Řeč je deformovaná, hojně využití odezírání. Nedoslýchavost často bývá doprovázena ušními šelesty (hučení, pískání).

Těžké postižení sluchu představuje zbytky sluchu, kde došlo ke ztrátě nad 90 dB. Tato porucha vzniká často po nemoci nebo úrazu. Člověk se zbytky sluchu slyší zvuk těsně u ucha, avšak pouze deformovaná slova (jen něco). Slyší tedy zvuky, ale neporozumí řeči.

Lidé postižení *hluchotou* lidé nedokážou vůbec vnímat mluvenou řeč. Při úplné hluchotě neslyší vůbec nic, jde o totální ztrátu sluchu (ztráta větší jak 91 dB). Při praktické hluchotě se vyskytují pouze zbytky sluchu, které je dobré využít například pro bezpečnost jedince.

3.2.1 Fowlerovo hodnocení ztráty sluchu

Nejčastější udávání ztrát sluchu je pomocí dB (decibelů). Můžeme se ale též setkat s udáváním ztráty sluchu v procentech, které navrhl Dr. E. Fowler v době před druhou světovou válkou.

Dr. E. Fowler stanovil číselně význam frekvencí pro vnímání řeči:

- Kmitočet 2 kHz hodnocen 40 % při úplné ztrátě (nejdůležitější frekvenci)
- Kmitočet 1 kHz hodnocen 30 % při úplné ztrátě
- Kmitočty 500 Hz a 4 kHz hodnoceny po 15 %

Ztráta těchto všech frekvencí dává dohromady 100 %. *Celkovou hodnotu ztráty sluchu v % tedy získáme, pokud sečteme dohromady poměrné procentuální údaje na výše uvedených frekvencích.*

Fowler jednotlivým frekvencím přisuzoval určitou váhu (důležitost), za úplnou hluchotu považoval ztrátu všech daných frekvencí, pokud člověk měl ztrátu sluchu 95 dB. Nicméně v té době existovaly pouze jedny z prvních sluchadel vůbec, nebylo možné takové ztráty sluchu vhodně kompenzovat, a tak tito lidé byli skutečně neslyšící. V dnešní době jsou ztráty sluchu nad 90 dB považovány za velmi závažné postižení sluchu, které lze uspokojivě kompenzovat kvalitními sluchadly. Hodnocení ztráty sluchu v % tak může podávat laikům poněkud zkreslenou informaci o rozsahu vady sluchu u nedoslýchavých.

Proto je potřeba Fowlerovo hodnocení ztrát sluchu brát s ohledem k možnostem dnešní doby (dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/1099-fowlerovo-hodnoceni-ztraty-sluchu>).

3.3 Dělení sluchových vad podle doby vzniku

Slowík (2007) rozděluje sluchovou ztrátu podle období související s vývojem řeči. *Prelingvální* sluchová ztráta je označení sluchového postižení, které vzniklo perinatálně (před porodem nebo krátce po něm) nebo před zahájením vývoje řeči v prvních měsících a letech života. *Postlingvální* sluchová ztráta se týká osob, u které ke sluchové ztrátě došlo po dokončení vývoje řeči (za hraniční věk se považuje 4.-6. rok věku). Do této kategorie tedy patří děti, dospělí i senioři, u nichž z různých důvodů došlo k omezení schopnosti slyšení. Došlo-li ke ztrátě sluchu v období během vývoje řeči (horní hranicí věk až 14 let), hovoříme o *perilingválním* sluchovém postižení.

Během těhotenství (zejména během prvních týdnů) jsou rizikovými faktory pro vznik sluchového poškození například nemoci matky (spalničky, toxoplazmóza, zarděnky), RTG záření, léky, apod. Ke vzniku sluchové vady dítěte během porodu může dojít díky protrahovanému- prodlouženému porodu, který není ukončen do 18 hodin

od počátku porodních činností, dále klešťové porody, nízká porodní hmotnost dítěte nebo poporodní žloutenka. Dochází k výskytu tekutiny ve středouší, kdy nedošlo k provzdušnění. Sluchová centra není možné patřičně stimulovat, pokud došlo pozdě ke zjištění vážné poruchy sluchu (v době více než 24 měsíců), a sluch se tak již nerozvine. Období postnatální je obdobím po porodu, tudíž jde v této fázi o získané sluchové vady, jež rozlišujeme na *prelingvální* a *postlingvální*. *Prelingvální*, vzniklé před vývojem řeči zhruba do 6. roku dítěte, vznikají v důsledku úrazu, díky užívání *ototoxických* látek (= látky, které narušují sluchový orgán, např. antibiotika), užívání antidepresiv, těžké trauma, apod. *Postlingvální*, vzniklé po vytvoření řeči, vznikají poraněním hlavy, následkem toxického poškození, nebo sem patří již zmíněná *presbyakuzie*- stařecká nedoslýchavost (dostupné z: <http://www.portal-socialnich-sluzeb.cz/tema/znevyhodneni/neslysici/informace/sluchove-vady>).

4 Kompenzační pomůcky

Dle serveru www.portal-socialnich-sluzeb.cz, slouží *kompenzační pomůcky* lidem se sluchovým postižením a usnadňují jim život. Podstatné je především to, že slouží k odstraňování komunikačních bariér, které se dostavují v průběhu běžného denního života jedince. Slouží tedy hlavně jako nástroj prevence proti vyloučení z každodenního života.

Existuje celá široká škála pomůcek, které mohou zmírnit následky postižení. Při výběru kompenzačních pomůcek je vhodné zohledňovat funkčnost, cenu (hrazená, částečně hrazená, nehrazená), volně prodejné nebo na zakázku, vzhled, snadnost údržby, servis a dostupnost. Při výběru je též možné vyhledat pomoc a rady odborného ošetřujícího lékaře, nebo využít nabídek firem, jež se zabývají prodejem nebo výrobou pomůcek, které jsou schopné přizpůsobit na míru.

Pomůcky mohou být hrazeny plně zdravotní pojišťovnou nebo s doplatkem pacienta. Při žádosti o pomůcku je nutné se obrátit na lékaře příslušné odbornosti. Ten na ní vystaví poukaz, kterým se nadále zabývá pojišťovna. Obecně by měla být pomůcka co nejlevnější, nicméně musí plně vyhovovat zdravotnímu stavu a potřebám žadatele. U některých pomůcek je možné zažádat o příspěvek (dostupné z: <http://www.portal-socialnich-sluzeb.cz/> [tema/znevyhodneni/neslysici/informace/kompenzacni-pomucky](http://www.portal-socialnich-sluzeb.cz/tema/znevyhodneni/neslysici/informace/kompenzacni-pomucky)).

Převzato z Vyhlášky ministerstva práce a sociálních věcí České republiky č.182/1991 Sb. § 33: „*Občanům těžce zdravotně postiženým lze poskytovat peněžité příspěvky na opatření pomůcek, které potřebují k odstranění, zmírnění nebo překonání následků svých postižení. Příspěvek se neposkytuje v případě, že potřebnou pomůcku propůjčuje nebo plně hradí příslušná zdravotní pojišťovna; pokud příslušná zdravotní pojišťovna hradí potřebnou pomůcku částečně, přihlédne se při stanovení výše příspěvku k této skutečnosti*“ (dostupné z: http://nrzp.cz/dokumenty/Vyhlaska_182-1991.pdf).

4.1 Sluchadla

Mezi nejrozšířenější kompenzační pomůcku patří *sluchadla*- individuální zesilovače zvuku. Jsou určena pro jedince, kteří mají zachované zbytky sluchu. Úkolem sluchadel je přenést zesílený zvuk do vnitřního ucha. Existuje více druhů sluchadel.

S ohledem na tvar (konstrukci) se dělí na krabičková (kapesní), závěsná, brýlová, boltcová, kanálová a zvukovodová. Při výběru konkrétního sluchadla se hledí na stupeň sluchové vady a anatomickou strukturu ucha. Sluchadla rozlišujeme na analogová a digitální, a to podle způsobu zpracování signálu (Souralová; Langer, 2005, s.37).

Kašpar (2008) rozvádí jednotlivé typy sluchadel. *Závěsná sluchadla* jsou všeobecně známá jako klasický „rohlík“ za ucho. Jejich velkou výhodou je jejich cenová dostupnost. Jsou vhodná pro běžné situace, avšak v akusticky nevhodném prostředí (ulice, restaurace, nádraží) jsou spíše doporučena sluchadla digitální. *Krabičková sluchadla* se využívají u malých dětí, kde došlo k velké ztrátě sluchu, nebo je nutnost používat kostní vedení. Výhodou jsou jejich dobře viditelné ovládací prvky, za nevýhodu se považují kablíky. V dnešní době ale došlo i u těchto sluchadel ke zdokonalení, proto není třeba se jich obávat, a uvádí se, že mohou mít i výrazně větší výkon než sluchadla závěsná. Dalším typem jsou *sluchadla brýlová*, které ale patří k těm dražším. Tato kombinovaná pomůcka pro zrak i sluch má velkou nevýhodu, která je zjevná při porušení nebo poškození- nejen že dobře neuslyšíme, ale ani nevidíme. Díky tomu je vhodnější použití samostatných pomůcek jako například závěsné sluchadlo upevněné k brýlím. *Sluchadla zvukovodová* jsou již modernější a výkonná. Představují individuální výrobky, které jsou přizpůsobeny každému podle jeho potřeb. Jejich velkou výhodou je nenápadnost, přesnější nastavení, lepší směrový poslech či dobré ukončení sluchadla v uchu (dobře drží, a zároveň je lépe chráněno). Za nevýhodu Kašpar uvádí nevhodnost pro velmi těžké ztráty a zbytky sluchu, případně u případů, kde dochází k častým chronickým zánětům zvukovodů nebo středouší.

V *analogových sluchadlech* (lze použít i označení klasická sluchadla) dopadají mechanické vibrace vzduchu (zvuk) na mikrofon, přičemž jsou vibrace přeměněny na analogický elektrický signál. Ve sluchadle je tento signál zesílen a opět reproduktorem převeden na analogické změny akustického tlaku (Hrubý, 1998, s.126).

V *digitálních sluchadlech* (též číslicová sluchadla) je analogový elektrický signál pomocí mikroprocesoru měněn- převáděn na posloupnost binárních čísel, která jsou nadále softwarem zpracována (zesílena, filtrována). Následně jsou upravená data předána do reproduktoru, který je zpět převádí na zvuk. V dnešní době poskytují digitální sluchadla větší komfort, ať už z důvodu schopnosti redukce okolních šumů nebo z důvodu menší citlivosti k rušení mobilními telefony. Avšak jejich nevýhodou je poměrně vysoká cena (v řádech desítek tisíc korun).

4.2 Kochleární implantát

Kašpar (2008) rozvádí informace o *kochleárním implantátu*, jenž je určen pro jedince s těžkou sluchovou ztrátou. Pacient musí podstoupit poměrně drahou a náročnou operaci, při které je mu do *kochley* zaveden svazek elektrod a vstup do elektrod je cívkou (elektromagnetickým přenosem) výstupu z procesoru. Implantát je zčásti podobný sluchadlům, protože též obsahuje mikrofon, zesilovač s procesorem a výstupní

část - ta ale není již zvuková, nýbrž přenáší elektrické impulsy přímo do kochley pacienta, kde stimuluje vláskové buňky.

Po zhruba 3 hodinové operaci se pacient hospitalizuje maximálně dva týdny. Poté je možné zařízení zapojit a nastavit, po 4-6 týdnech je naprogramován řečový procesor pacienta, což je nutné provádět během prvního roku opakovaně. Podstatné je tedy individuální nastavení stimulu jednotlivých elektrod podle potřeb jedince. Důležitá je následná rehabilitace, jejíž délka se liší.

U starších dětí a osob, které ohluchly postlingválně je rehabilitace kratší, zatímco u dětí a osob, které se narodily neslyšící nebo ohluchly prelingválně, podstatně delší (může trvat až několik let). Rehabilitace probíhá od detekce- zjištění (poznávání různých zvuků) přes diskriminaci- rozlišování a identifikaci- rozeznávání zvuků k porozumění běžné konverzaci, aniž by jedinec musel odezírat. Vhodná je po celé

operaci spolupráce s klinickými logopedy, i s pracovníky speciálně pedagogických center při školách s dětmi pro sluchově postižené.

Při zařazení do programu kochleárních implantací (*volně dle dispozice Centra kochleárních implantací ORL klinika 2. LFUK2 a FN Praha- Motol pro implantaci dětí a Centra specializujícího se na dospělé pacienty ORL 1. LF UK Praha*) se klade důraz na určité podmínky. Konkrétně na stav sluchu a sluchového ústrojí, posuzují se psychologické a sociální faktory, hledí se na celkový zdravotní stav jedince, motivaci pacienta a jeho rodiny, dosavadní způsob komunikace, očekávání pacienta, délka trvání hluchoty či věk klienta (Krahulcová, 2001, s. 274).

5 Komunikační systémy sluchově postižených osob

Komunikace představuje jednu z nejdůležitějších rolí v životě člověka. Sluchové postižení ovšem způsobuje omezení přirozeného rozvoje komunikace, a má i dopad na samotný rozvoj osobnosti jedince. Sluchově postižené osoby se mezi sebou a okolním světem dorozumívají pomocí několika komplexních komunikačních systémů. Souralová a Langer (2005) zmiňují důležitost volby vhodného komunikačního systému, a to s ohledem na stupeň sluchového postižení, osobnostní vlastnosti a jazykové kompetence. K dispozici je celá řada komunikačních systémů od vizuálně motorických (znakový jazyk, prstové abecedy) až po systémy, které jsou založené na mluveném jazyce (orální řeč, odezírání). Vždy je ale podstatné dosáhnout optimální plnohodnotné komunikace.

Langer (2013) v návaznosti také zmiňuje důležitost specifických podmínek okolního prostředí, aby byla vzájemná komunikace co možná nejefektivnější. Komunikace je v první řadě závislá na zrakovém kontaktu, u něhož je podstatná míra a charakter osvětlení. Intenzita osvětlení by neměla být ani příliš vysoká (oslnění světlem), ani nízká (nedostatečná viditelnost). Též by nemělo docházet k tomu, aby se zdroj světla nacházel v místech, které by přímo oslňoval komunikující osoby. Další důležitou podmínkou je dodržení optimální vzdálenosti při konverzaci (se vzrůstající vzdáleností se rozlišovací schopnost lidského oka snižuje, a tak příjemce nemusí vždy správně zaznamenat a analyzovat informaci- platí zejména u odezírání; nicméně vzdálenost hraje samozřejmě roli i při přijímání informace pomocí sluchu- lidé nedoslýchaví, s kochleárním implantátem, aj.). Pro osoby, jež ke komunikaci využívají primárně sluch, jsou podstatné akustické vlastnosti prostředí, protože využívání různých technických kompenzačních pomůcek bývá poměrně značně ovlivňováno právě akustikou okolního prostředí (nežádoucí šum prostředí, který přehlušuje lidský hlas či tzv. dozvuk, vznikající v uzavřených místnostech).

5.1 Odezírání

Odezírání neboli vizuální percepce řeči je nedílnou součástí komunikace osob mezi příslušníky majoritní slyšící společnosti a osobami se sluchovým postižením. Při komunikaci se slyšící osobou, která neovládá znakový jazyk, se odezírání stává pro osobu se sluchovým postižením významnou možností, jak vnímat mluvenou řeč. Jde ovšem o velmi náročný způsob příjmu informací, o vyčerpávající činnost hlavně po psychické stránce. Úspěšnost odezírání je také ovlivněna celou řadou podmínek a faktorů, čímž se stává poměrně nespolehlivým způsobem příjmu informací.

„Odezírání hlásek, mluvené řeči a metajazykových prostředků reprezentuje přijímání informací zrakem a chápání jejich obsahu na základě pohybů mluvidel, mimiky obličeje, gestikulace rukou a celkových postojů těla, situačních faktorů a kontextu obsahu mluveného“ (Krahulcová, 2002, s. 193).

Langer (2013) uvádí, že pomocí sluchu lze poměrně přesně rozlišovat a poté analyzovat zachycené *fonémy* a hlásky lidské řeči, avšak vizuální vnímání *kinémů* (faciálních obrazů) je omezeno podobností jednotlivých kinémů. Kiném je jednotka odezírání, nejmenší pohybový útvar, který je ještě významotvorný a dále nedělitelný (tedy pohyb, jenž má význam pro hlásku). V literatuře je většinou uváděno pouze jedenáct kinémů pro všechny české hlásky (sedm pro souhlásky a čtyři pro samohlásky). Z toho vyplývá, že několik různých fonémů má jeden společný kiném (např. f-v nebo p-b-m), a tak diferenciací hlásek pomocí zraku může být poněkud obtížná, díky stejné artikulaci.

Krahulcová (2002) oproti tomu zmiňuje 12 kinémů, které jsou znázorněné v tabulce pod textem. Kinémy nejsou stabilní, a některé hlásky vůbec nemají své kinémy (například „h“, „ch“).

Kinémy českých samohlásek	Kinémy českých souhlásek
A, Á	B, P, M
E, É	F, V
O, Ó	T, D, N, Ť, Ď, Ň
U, Ú, Ů	S, Z, C, Ř
I, Í, Y, Ý	Š, Ž, Č
	L, R, J
	K, G

Tab. 3 Kinémy českých samohlásek a souhlásek (Krahulcová, 2002, 195)

Jak je již výše zmíněno, na úspěšnosti odezírání se podílí několik faktorů a podmínek, které lze rozdělit na podmínky vnější a vnitřní. Mezi vnitřní podmínky spadají projevy osobnostních vlastností jedinců, kteří se komunikace účastní, a nelze je tedy obvykle objektivně měnit. Mezi ně patří věk sluchově postiženého, jazykové kompetence komunikujících osob, rozsah jejich slovní zásoby, aktuální psychický stav, úroveň sociálních zkušeností (empatie), zdravotní předpoklady odezírajícího, schopnost odezírajícího přijímat informace či schopnost soustředit se. Vnější podmínky odezírání se dají do jisté míry ovlivnit. Považují se za ně vzdálenost mezi komunikujícími osobami (1-3 m), světelné podmínky (neslyšící by měl stát po světle), lehce snížené tempo řeči, přibližná výšková úroveň úst mluvčího a očí odezírajícího, způsob artikulace mluvčí osoby, nenarušení artikulace nežádoucími pohyby, a jiné (Souralová; Langer, 2005, s.20).

Mezi zásady nácviku správného odezírání se řadí v první řadě odezírání samohlásek, dále neulpívat na neporozuměném slově, vnímat celé obrazy slov a vět, vycházet z logiky věty a kontextu, usnadnění domýšlivosti díky předchozímu seznámení s tématem, upozorňovat na změnu témat, a další. Odezírání zhoršují mimo jiné zrakové vady či onemocnění očí, poruchy prostorového vnímání, poruchy okohybných svalů, pohybování se při mluvení či změny intenzity světla.

5.2 Znakový jazyk

V odborné literatuře bývají termínem *znakový jazyk* označovány nevokální jazykové systémy, jež užívají menšiny neslyšících různých národů. Od vokálních mluvených jazyků se liší především způsobem své existence. Nejmenší významovou jednotkou znakových jazyků jsou znaky, které jsou tvořeny dvěma složkami – nemanuální a manuální. Gramatické významy jsou nesený především nemanuálními nosiči (mimika, pozice a pohyby hlavy a horní částí trupu) a lexikální významy jsou převážně nesený manuálními nosiči (tvar, pozice a pohyb ruky, místo artikulace). Důležitou roli hraje i využití trojrozměrného prostoru (Langer, 2013, s. 59).

Znakový jazyk není mezinárodní. Znamená to, že každá země má tzv. národní znakový jazyk (český znakový jazyk, německý znakový jazyk, americký znakový jazyk).

„Přirozeným jazykem neslyšících je národní znakový jazyk, v případě českých neslyšících je to český znakový jazyk. Četné lingvistické výzkumy národních znakových jazyků prokázaly, že znakové jazyky jsou plnohodnotnými a přirozenými jazyky. Splňují všechny atributy jazykových systémů, jsou nezávislé na strukturách většinových jazyků mluvených a jsou s nimi lingvisticky zcela srovnatelné“ (Souralová; Langer, 2005, s. 23).

Český znakový jazyk je tedy plnohodnotným systémem, zcela nezávislý na českém jazyce, má svou slovní (znakovou) zásobu a svou vlastní gramatiku. Není tak pouze jakousi pantomimou, jak se řada lidí mylně domnívá.

Jeden z nejvýznamnějších počínů bylo přijetí znakového jazyka jako mateřský jazyk neslyšících. Přijetí *zákona o znakové řeči č. 155/1998 Sb.* uznává tedy znakový jazyk za rovnocenný jazyk, jako jsou čeština, angličtina, němčina a další. Znakový jazyk plně nahrazuje v komunikaci neslyšících osob mluvenou řeč u slyšících, a tak hraje nepostradatelnou roli. Ze zákona také vyplývá, že neslyšící mají nárok na tlumočnické služby při návštěvě lékaře, při vyřizování úředních záležitostí nebo například při jednání u soudu. Roku 2008 proběhla novelizace tohoto zákona a také k přejmenování na *zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob*

č. 384/2008 Sb., ve kterém mimo jiné došlo k odstranění termínu „znaková řeč“ z celého textu zákona (Langer, 2013, s. 73).

5.2.1 Komunita Neslyšících

Horáková (2012) shrnuje měnící se pohled společnosti na hluchotu, který přinesl výše zmíněný zákon (*zákon o znakové řeči č. 155/1998 Sb.*). Nepřístupuje se k neslyšícím už jen pouze jako k lidem s postižením, ale jako k osobám s vlastním odlišným jazykem a kulturou. Tito lidé jsou navíc na sebe hrdí, cítí se být příslušníky jazykové a kulturní menšiny, a tak nazývají sami sebe Neslyšícími (s velkým N na začátku slova). Lze také dodat, že Neslyšící vytvářejí své komunity na základě třech rysů, mezi které patří hluchota, komunikace (znakový jazyk) a vzájemná podpora. Horáková (2012, s. 112) těž konkrétně rozvádí podmínky vedoucí ke členství v komunitě Neslyšících:

- *Podmínka audiologická- potenciální člen musí mít určitou ztrátu sluchu*
- *Podmínka politická- členem komunity se může stát osoba, která se zásadně podílí na věcech veřejných spojených s komunitou Neslyšících*
- *Podmínka jazyková- kompetence rozumět znakovému jazyku dané komunity Neslyšících a plynule ho užívat*
- *Podmínka společenská- dostatečná angažovanost v životě komunity Neslyšících*

Komunitní centra pro tyto osoby jsou tedy místem, jež se stávají nedílnou součástí jejich životů, místa, kde nacházejí svou sebedůvěru a sebeúctu, setkávají se s dalšími neslyšícími, sdílejí mezi sebou podobné životní zkušenosti či specifický styl humoru. Celkově lze říci, že osoby v těchto komunitách automaticky přejímají a používají normy vlastní kultury neslyšících.

5.2.2 Znaková řeč

Termín „znaková řeč“ je jedním z nejčastěji nesprávně používaných termínů ve vztahu k osobám se sluchovým postižením. Tento termín je v české terminologii zakotven již z minulosti, kdy jednoduše označoval způsob komunikace pomocí vizuálně- motorických prostředků (některého znakového systému) bez ohledu na jejich konkrétní vlastnosti. Původní zákon o znakové řeči (č. 155/1998 Sb.) označuje

termínem „znaková řeč“ zastřešující pojem pro dva odlišné komunikační systémy sluchově postižených: český znakový jazyk a znakovanou češtinu.

Avšak v 90. letech 20. stol. se poukázalo na fakt, že je třeba rozlišovat mezi manuálně kódovaným českým jazykem (znakovanou češtinou) a přirozeným jazykem českých neslyšících (český znakový jazyk). V roce 1997 vypracoval Svaz neslyšících a nedoslýchavých doplňující návrh zákona, ve kterém zmínil nahrazení termínu „znaková řeč“ termínem „znakový jazyk“, nicméně tato úprava nebyla zapracována do závěrečného znění, jež bylo schválené Parlamentem České republiky 11. června roku 1998 (Langer, 2013, s. 50-51).

5.3 Znakovaná čeština

Podle Slowíka (2007) je znakovaná čeština uměle vytvořený systém, jenž usnadňuje komunikaci mezi slyšícími a neslyšícími osobami v České republice. Jedná se tedy o běžnou mluvenou řeč, která je doplněná o pohyby a postavení rukou, ukazující odpovídající znaky českého znakového jazyka. Slowík navíc zmiňuje, že jde o jakýsi kompromis mezi jazykem neslyšících a slyšících osob.

Souralová a Langer (2005) blíže specifikují, že věta, která je artikulována ve znakované češtině, je sice poskládaná podle syntaktických a gramatických pravidel českého jazyka, avšak místo slov využívá znaků z českého znakového jazyka. Znakovaná čeština je tedy jakousi kombinací dvou na sobě nezávislých jazykových systémů. Uvádějí také snadnější osvojení znakované češtiny pro osoby slyšící než zvládnutí českého znakového jazyka, protože ke zvládnutí stačí využít prvky českého znakového jazyka na svou znalost češtiny, místo toho, aby se učili nový gramatický systém. Pro neslyšící už to ale tak snadné být nemusí, poněvadž je nutné využívat jiné gramatické struktury než je to u jejich přirozeného znakového jazyka.

Horáková (2012) dodává upřednostňování znakované češtiny lidmi se sluchovým postižením (zvláště nedoslýchaví nebo ohluchlí), jimž vyhovuje odezírání, protože při komunikaci sledují v první řadě ústa komunikujícího a jednotlivé znaky berou jako doplněk.

5.4 Prstová abeceda

Prstová abeceda je základem pro prstovou řeč. Bývá též nazývána *daktylní abeceda*, *daktylní řeč* nebo *daktylotika*. Slovo *daktylos*, pocházející z řečtiny, znamená prst. Prstová abeceda je slovní vizuálně- motorická komunikační forma, která využívá různých poloh a postavení prstů, jež zastupují jednotlivá písmena abecedy a tvoří tak slova stejně, jako se hlásky spojují do slov v řeči mluvené. Používá se často pro odhláskování cizích slov a jmen či odborných termínů. V současnosti se prstové abecedy užívají zejména v předškolním věku a z části v mladším školním věku u těžce sluchově postižených, kdy se utváří mluvní stereotypy. Krahulcová též vyjadřuje obecné výhody a nevýhody používání prstové abecedy. Výhodou se tak stává snadné naučení, přesná analýza a syntéza slov či její použití kdekoliv (rychlejší jak písmo, není zapotřebí papíru či tužky). Největším negativem takové komunikace je pomalost oproti mluvení, vytváření slov útržkovitě a prchavě v prostoru (slovo se hláskuje písmeno po písmenu, a není tak celistvé), nebo bývá daktylování též kritizováno z důvodu odvádění neslyšícího od odezírání. Existuje jednoruční i dvouruční daktyl, případně smíšený (Krahulcová, 2002, s.217).

Langer (2013) uvádí ve stručnosti výhody a nevýhody jednoruční či dvouruční prstové abecedy. Výhody jednoruční prstové abecedy spočívají v použití jen jedné ruky, v její rychlosti a rozšířenosti ve světě. Za nevýhodu považuje horší srozumitelnost. Oproti tomu klady dvouruční prstové abecedy vidí v lepší srozumitelnosti, v pomalejším tempu (díky němuž se lépe vnímá), znalosti i u slyšících osob a větší shodě s tištěnými písmeny. Nevýhoda může být v tom, že využívá obě ruce.

6 Inkluze a integrace osoby se sluchovým postižením do společnosti

Pojmy *integrace* a *inkluzie* se začaly ve větší míře prosazovat po roce 1989, a to v souvislosti s otevřením prostoru pro uplatňování lidských práv a se změnou v přístupu k postižení. Nicméně vymezení těchto pojmů není příliš jednotné, a jednotliví autoři je definují rozdílně. Podstatná je avšak podpora začleňování osob se zdravotním postižením do běžného života, zahrnující i společné vzdělávání všech dětí bez jakékoliv diskriminace (Uzlová, 2010, s.17).

„Pojmy integrace a inkluze jsou používány v souvislosti s přijímáním a efektivním vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Tuto kategorii žáků definuje §16 zákona 361/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů“ (dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/17243/rozdilny-vyznam-pojmu-integrace-a-inkluzie.html/>).

V inkluzivním přístupu jsou osoby s postižením zapojovány do běžných činností jako lidé bez postižení. Nejsou tudíž využívány žádné speciální postupy a prostředky, ovšem pokud je to tak možné. Naproti tomu integrační postupy představují zajištění speciálních prostředků, podpory a péče pro osoby s postižením pro začleňování do běžných činností. Dobře patrné je to v otázce školské integrace: zatímco integrační přístup funguje na síti speciálních škol, které vytvářejí zvláštní (až segregované) vzdělávací prostředí, zahrnující využití především specifických metod a pomůcek, inkluzivní vzdělávání upřednostňuje zařazení žáků se specifickými potřebami mezi žáky běžných škol- tedy jejich společné vzdělávání. Tímto přístupem se vytváří jakési myšlenky „být odlišný je normální“, což je velice přínosné i pro děti bez postižení (Slowík, 2007, s.32-33).

V souvislosti s integrací je vhodné zmínit dokument *Národní plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením*, který zmiňuje neslyšící jako minoritní skupinu, a upozorňuje nejen na problém integrace neslyšících osob do většinové slyšící společnosti. „*Neslyšící totiž představují výjimku v požadavku na decentralizaci speciálních škol a ústavů sociální péče, protože tvoří jazykovou a kulturní menšinu, která dává přednost vzájemnému soužití před integrací do společnosti slyšících*“ (Kosinová, 2008, s.41).

Lupoměský (2013) zmiňuje další dokument o potřebách dětí se sluchovou vadou v oblasti vzdělávání, a to *Národní plán inkluzivního vzdělávání*. Na obou dokumentech se v resortu školství pracuje, pro lepší budoucí život dětí s postižením.

6.1 Integrace

Uzlová (2010) uvádí, že termín *integrace* pochází z latiny a znamená znovu vytvoření celku. Můžeme se s tím setkat v různých oblastech- sociologie, pedagogice, psychologii, biologii, matematice, informatice, ekonomii, aj. Vždy ve smyslu ucelení, sjednocení, začlenění, zapojení, splynutí.

Podle Slowíka (2007) bývá takto označován nejvyšší stupeň socializace, prakticky jde o opak segregace, který představuje sociální vyčleňování. Sociální integrace představuje proces rovnoprávného začleňování člověka do společnosti, spojení menšinové i většinové společnosti rozvíjející společenský systém, jenž obsahuje součásti idejí a hodnot obou stran. V oblasti speciální pedagogiky chápeme integraci jako spolužití nepostižených a postižených, kde je nízká míra konfliktnosti vztahů obou zmíněných skupin. Lze mluvit o třech oblastech, ve kterých se handicapovaný člověk potřebuje do společenství integrovat:

- *školská integrace*: zařazování handicapovaných dětí do běžných tříd či vytváření speciálních tříd v běžných školách;
- *pracovní integrace*: podpora osob s handicapem v oblasti zaměstnávání;
- *společenská integrace*: sociální pomoc, podpora samostatného života, bezbariérové prostředí, aj (Slowík, 2007, s. 31).

Jesenský (1995) přibližuje dva přístupy sociální integrace: *asimilační přístup* a *adaptační (koadaptační) přístup*. Asimilační přístup představuje znevýhodnění, které je záležitostí konkrétního jedince, jehož sociální integrace je závislá na schopnosti přizpůsobit se společenské většině. Tento přístup je pro společnost zpočátku snazší, avšak celkově méně výhodný. Naproti tomu přístup adaptační bývá zpočátku náročnější, nicméně celkově výhodnější. Zde je znevýhodnění společný problém konkrétních osob a celé společnosti, kde se vyskytuje sociální integrace podporovaná společností. Přizpůsobování je tudíž vzájemné.

Slowík (2007) uvádí škálu stupňů sociální integrace podle WHO:

Stupeň integrace	Reálný obraz
<i>1. sociálně integrovaný</i>	Postižení neomezuje plnou účast při všech společenských činnostech
<i>2. účast inhibovaná</i>	Postižení vyvolává určitou nevýhodu, která znamená mírné omezení
<i>3. omezená účast</i>	Osoby se neúčastní plně obvyklých společenských činností, jejich postižení negativně ovlivňuje např. manželství, sexuální život apod.
<i>4. zmenšená účast</i>	V důsledku postižení nejsou osoby schopné navázat náhodné kontakty a jejich účast ve společenském životě je omezena na přirozené komunitární vztahy- rodina, domov, pracoviště apod.
<i>5. ochuzené vztahy</i>	Jde o omezení ve fyzickém, sociálním či psychickém vývoji bez tendencí ke zlepšení
<i>6. redukované vztahy</i>	Jedinci jsou schopni udržovat vztahy pouze k vybrané a omezené skupině či k jednotlivci
<i>7. narušené vztahy</i>	Jedinci nejsou schopni udržovat trvalejší vztahy s ostatními lidmi, změny chování působí negativně i v prostředí přirozené skupiny
<i>8. společenská izolovanost</i>	Jde o specifické případy segregace, o osoby, jejichž schopnost míry integrace je nejzjistitelná právě pro jejich izolovanost

Tab. 4 Škály stupňů sociální integrace podle WHO (Slowík, 2007,s. 33)

6.2 Inkluze

„Inkluze je nikdy nekončící proces, ve kterém se lidé s postižením mohou v plné míře zúčastňovat všech aktivit společnosti stejně jako lidé bez postižení“ (Slowík, 2007, s. 32).

Termín *integrace* byl od 2. poloviny 90. let postupně nahrazován pojmem *inkluze*. Tento posun je především posunem ve změně pohledu na tuto problematiku, spočívající v přijetí stanoviska, že se překážky vyskytují na straně dítěte a k přijetí tzv. sociálního modelu, kde existují bariéry k učení ve strukturách škol a obecněji v postojích společnosti. Inkluzivní vzdělávání je tedy přístup, který přináší stejná práva pro veškeré děti v otázce účasti ve výuce školy hlavního vzdělávacího proudu (dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/I/Inkluze#Od_integrace_k.c2.a0inkluzi).

Uzlová (2010) v této souvislosti zmiňuje, že *inkluze* a *integrace* bývají často vnímány jako synonyma. Přesnější vymezení je ovšem pojetí inkluze jako vyššího stupně integrace. Inkluze se totiž týká nejen všech žáků nebo studentů (bez rozlišení, zda mají nebo nemají speciální vzdělávací potřeby), ale zahrnuje také ostatní lidi-rodice, učitele, poradenské pracovníky, apod. *„Podstatou inkluzivního vzdělávání je snaha poskytnout všem dětem kvalitní vzdělání nezávisle na jejich schopnostech, individuálních zvláštěnostech, znevýhodnění nebo nadání“ (Uzlová, 2010, s. 18-19).*

O inkluzivním prostředí, vzdělávání a škole dále píše Uzlová (2010):

- *Inkluzivní prostředí* je přátelským otevřeným prostředím pro všechny jedince, kde se vzdělávají, pracují nebo tráví volný čas. Jde o místo nabízející dostatek podnětů pro rozvoj, vzájemnou komunikaci a kooperaci. Lidé se učí být vnímaví k potřebám druhých, žít společně a pomáhat tam, kde je to potřeba.
- *Inkluzivní vzdělávání* se snaží poskytnout kvalitní vzdělání na co nejvyšší úrovni všem dětem. Rozdílné vzdělávací potřeby dětí jsou vnímány jako součást přirozené společenské rozmanitosti, a naplňovány díky individuálním vzdělávacím programům.
- *Inkluzivní škola* je podstatná pro inkluzivní vzdělávání. Je to vzdělávací instituce, kde je zapotřebí otevřenost a vstřícnost školy, odborná vybavenost, připravenost prostředí a přístup pedagogických pracovníků. V takové škole je

odlišnost přijímána a respektována, chápána jako dobrá zkušenost a přínos pro všechny (Uzlová, 2010, s. 19-20).

Na serveru: www.portal.cz se můžeme více dočíst o průběhu *inkluzivního vzdělávání*. Dítě (nebrání-li tomu velmi závažné postižení) je prvotně zařazeno do běžné školy mezi ostatní intaktní děti. Není rozhodující, zda postižené dítě zvládne učivo v daném rozsahu, ale zda díky takovému zařazení vznikají a převažují pozitiva, zahrnující například emoční a sociální zisk pro dítě a jeho spolužáky. Inkluze je automatické právo (právo navštěvovat školu v místě bydliště, nebo podle výběru). K podpoře inkluze napomáhá bezbariérové prostředí, kompenzační a edukační pomůcky, pedagogická a psychologická péče, postoje veřejnosti či pomoc osobního asistenta. Významnou roli hrají i nižší počty žáků ve třídách a důležitý existující technický, podpůrně-asistenční i osobní servis pro žáky se specifickými potřebami. Samozřejmě se bere ohled na možnost, kdy by speciální vzdělávání představovalo variantu ještě lepší.

V případě zjištění nevhodnosti tohoto typu vzdělávání se přistupuje k jeho umístění do speciálních zařízení, stacionáře nebo do domácí péče (dostupné z: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=28493>).

6.3 Profesní uplatnění osob se sluchovým postižením

O významu práce a pracovního uplatnění není potřeba více diskutovat u osob zcela zdravých, ale ani u osob s jakýmkoliv znevýhodněním. Práce pro všechny z nás je nejen přirozenou potřebou, ale zvyšuje naše sociální sebevědomí, pomáhá k samostatnosti, nezávislosti a k pocitu lidské plnohodnotnosti. Poslední zmíněné je o to více důležitější a podstatnější pro osoby s postižením. Člověk s nepříliš závažným onemocněním může získat zaměstnání na volném trhu práce. Existují legislativně stanovené povinné kvóty pro zaměstnávání osob se změněnou pracovní schopností (daný počet zaměstnanců s omezením vzhledem k celkovému počtu zaměstnanců), které ale nikterak více nepodporují zaměstnavatele k tomu, aby tím byla výrazně řešena situace znevýhodněných osob na trhu práce. I přes rozvíjení nových a alternativních přístupů k jejich zaměstnávání a pracovnímu uplatnění se handicapovaní lidé nevyhnou diskriminaci, a tvoří velkou součást nezaměstnaných lidí (Slowík, 2007, s.39).

Horáková (2012) ještě doplňuje informací o povinnosti zaměstnávání osob se zdravotním postižením, a to uvedením zákona § 81 *Zákona o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb.* Konkrétně se zde hovoří o povinnosti podílu osob se zdravotním postižením a celkovém počtu zaměstnanců v hodnotě 4 %, a tato povinnost vzniká při počtu 25 zaměstnanců a více.

V minulosti se osoby se sluchovým postižením potulovali po světě a žebrali. Tento jev ve vyspělých zemích vymizel od druhé poloviny 18. století. Před 2. světovou válkou byli tito lidé zaměstnáváni v oborech manuální práce. Později často pracovali ve strojírenství, masném, leteckém, potravinářském, automobilovém a obuvnickém průmyslu. O něco méně se jejich uplatnění pohybovalo v zemědělství nebo v těžkém průmyslu. Dnes je doba jiná. Sluchově postižení lidé mají možnosti kvalitního vzdělání (středoškolské i vysokoškolské), avšak problémy při hledání zaměstnání se vyskytují i nadále, především vznikající kvůli komunikační bariéře (Souralová; Langer, 2005, s. 35).

V roce 2006 vznikla nevládní nezisková organizace nesoucí název *Agentura Profesního Poradenství pro Neslyšící, o. s. (APPN, o. s.)*, která se zabývá stavem zaměstnanosti a uplatnění neslyšících občanů na trhu práce. Poskytuje především poradenství na území Prahy, a to jednak osobám se sluchovým a kombinovaným postižením, ale také jejich rodinám, zaměstnavatelům, pracovníkům na úřadech práce nebo v lékařském zařízení. V neposlední řadě agentura pořádá různé akce, kurzy a přednášky na toto téma (Horáková, 2012, s.87).

7 Organizace sluchově postižených

Ráda bych na závěr zmínila vybrané organizace sluchově postižených.

Čerpáno z <http://www.icm.cz/>:

- **ASNEP** - Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel založena r. 1992
- **časopis Gong**- měsíčník sluchově postižených, který vydává ASNEP, již od r. 1972
- **Česká komora tlumočnicků znakového jazyka**- nezisková organizace sdružující především tlumočnický pro neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé klienty
- **Česká unie neslyšících** - organizace, která vznikla v r. 1990 za účelem ochrany a prosazování práv, zájmů a potřeb osob se sluchovým postižením
- **Český klub nedoslýchavých HELP**- nezisková organizace založena v r. 1994 za účelem pomoci sluchově postiženým a jejich okolí překonávat každodenní bariéry v životě, formou poskytování odborných sociálních služeb
- **Českomoravská jednota neslyšících**- nestátní nezisková organizace, která sdružuje občanská sdružení pro neslyšící, od r. 1998
- **Federace rodičů a přátel sluchově postižených** - občanské sdružení rodičů, přátel a profesionálů, které vyjadřuje a hájí zájmy sluchově postižených dětí a jejich rodičů, od r. 1990
- **PEVNOST** - České centrum znakového jazyka- od r. 2000
- **LORM** - Společnost pro hluchoslepy
- **Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR**- největší nezisková organizace, pracující pro osoby se sluchovým postižením v České republice; posláním je ochrana a obhajoba potřeb, práv a zájmů osob se sluchovým postižením, již od r. 1990
- **CODA - sdružení dětí neslyšících rodičů**-vznik v USA
- **Český klub ohluchlých**- založen v roce 1991; neziskové občanské sdružení, které pomáhá především osobám, postiženým náhlou ztrátou sluchu.
- **Sdružení uživatelů kochleárního implantátu SUKI**- nezisková organizace od r. 1994, sdružující především rodiče implantovaných dětí, dospělé s implantátem a odborníky zabývající se touto problematikou.

II Praktická část

8 Výzkumné šetření

8.1 Cíle výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumného šetření bude zjistit jaké problémy a nedostatky má sluchově postižená osoba při socializaci obecně, konkrétně při pracovním uplatnění v oblasti Středočeského kraje. Položila jsem si otázky:

- Co je největší překážkou pro osoby se sluchovým postižením v dnešní společnosti?
- Jaké mají lidé se sluchovým postižením možnosti na trhu práce?
- Dochází k pomoci osobám se sluchovým postižením od majoritní společnosti?

Na základě definovaných cílů byly stanoveny tyto předpoklady:

Předpoklad P1:

Více jak 50% z celkového počtu dotazovaných osob bude nezaměstnaných, a to především z důvodu menších možností pracovního uplatnění pro tyto osoby.

Předpoklad P2:

Ženy se sluchovým postižením nacházejí zaměstnání podstatně hůře než muži.

Předpoklad P3:

Čím vyšší vzdělání má osoba se sluchovým postižením, tím dosahuje lepšího uplatnění na trhu práce.

Předpoklad P4:

Největší bariérou mezi sluchově postiženými osobami a slyšící majoritou se stávají problémy v komunikaci a nedostatečná vědomost společnosti o problematice sluchového postižení.

8.2 Výzkumný vzorek

Dotazník byl určen pro dospělé osoby se sluchovým postižením na území Středočeského kraje. Obsahoval 26 otázek, přičemž úvodní otázky se zaměřovaly na zjištění základních informací, jako je pohlaví a věk respondentů, jejich bydliště, nejvyšší dosažené vzdělání a stupni a době vzniku sluchového postižení. Další otázky se věnovaly upřesnění pracovního postavení, pracovní pozice a samotným bariérám vznikajících na pracovišti. Poslední otázky se zabývaly tím, jak osoby se sluchovým postižením vidí jejich vlastní možnost uplatnění na trhu práce, jaká vidí úskalí a překážky celkově, řeší se otázka informovanosti či okrajově volného času.

Dotazník obsahoval 16 uzavřených otázek, kde bylo možné zvolit pouze jednu variantu odpovědi, 6 polootevřených otázek, u kterých bylo možné zvolit jednu nebo více variant odpovědi, případně doplnění vlastní odpovědi a 4 otevřené otázky, jež byly bez variant odpovědi.

Daného výzkumu se zúčastnilo celkem 50 respondentů se sluchovým postižením ze Středočeského kraje, z toho 14 (28%) žen a 36 (72%) mužů.

8.3 Metody a metodika práce

Pro zajištění výzkumného šetření byla v první řadě zvolena metoda kvantitativního výzkumu za použití techniky dotazníku, vytvořeného pro osoby se sluchovým postižením žijící ve Středočeském kraji. Pro svou práci jsem zvolila i využití metody rozhovoru.

Hendl (2008) uvádí, že kvantitativní výzkum využívá experimenty, náhodné výběry a sběr dat pomocí testů, pozorování nebo dotazníku. „*Konstruované koncepty zjišťujeme pomocí měření, v dalším kroku získaná data analyzujeme statistickými metodami s cílem je explodovat, popisovat, případně ověřovat pravdivost našich představ o vztahu sledovaných proměnných.*“ Dochází tedy k vyjádření určitého obecného tvrzení- teorie, vytvoří se hypotézy, které se následně pozorováním- měřením buď potvrdí, nebo vyvrátí.

Vlastní dotazníkové šetření bylo realizováno prostřednictvím sestaveného dotazníku, jenž pomohl k získání základních informací k této problematice. Dotazníky byly rozdány osobně mezi osoby se sluchovým postižením na společenském plese organizace Pevnost, pořádaném v měsíci květnu roku 2015. Zároveň probíhalo elektronické vyplňování dotazníku, na kterém se podílelo více jak 60% všech respondentů. Druhá část výzkumu obsahuje rozhovor s Michalem Brhelem, osobou se sluchovým postižením, který vznikl na začátku měsíce listopadu roku 2015. Přípravy k rozhovoru probíhaly odesláním základních otázek p. Brhelovi, jenž si vše podle svého nachystal a srovnal, následně byl realizován osobní rozhovor, ze kterého jsem ve výsledku čerpala. Zde jsem se zaměřila na řešení podobných okruhů věci, které obsahuje výše zmíněný dotazník, avšak jsem se snažila jak o osobní názor, tak i všeobecný pohled. Na základě těchto informací vzniklo zhodnocení, jak Michal sám vnímá celou tuto problematiku osob se sluchovým postižením.

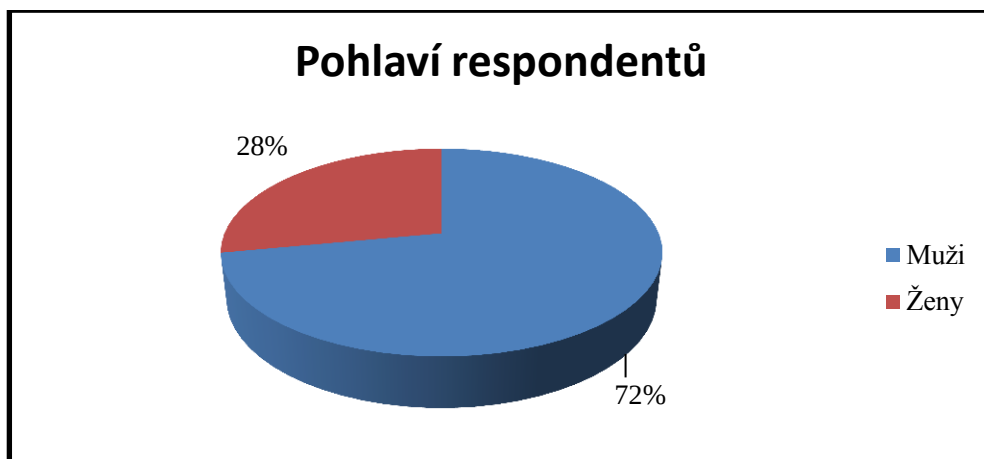
8.4 Interpretace získaných dat

Otázky z dotazníkového šetření jsou vyhodnocovány samostatně a pro přehlednost doplněné o tabulky a grafy.

Otázka č. 1 *Pohlaví respondentů*

	Počet respondentů	%
muž	36	72%
žena	14	28%

Tabulka 5 Zdroj vlastní



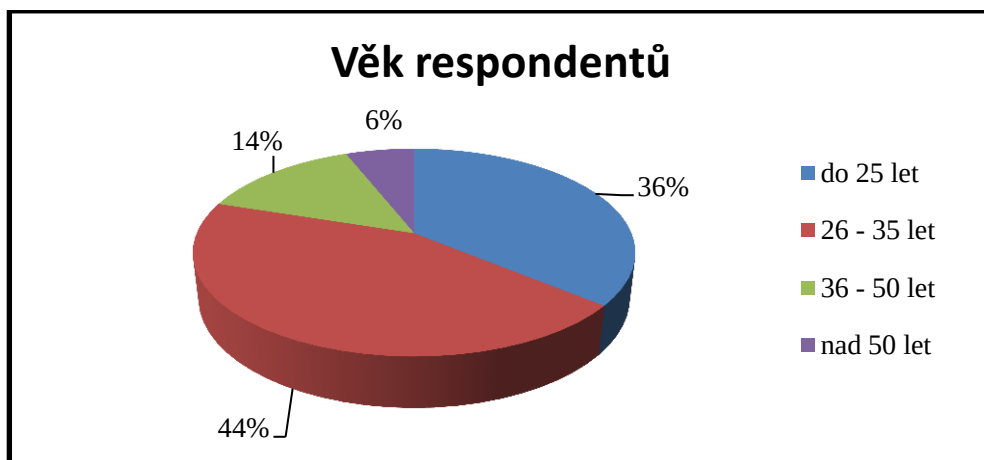
Graf 1 Zdroj vlastní

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkově 50 respondentů ze Středočeského kraje, z toho 14 žen (28%) a 36 mužů (72%).

Otázka č. 2 Věk respondentů

	Počet respondentů	%
do 25 let	18	36%
26 – 35 let	22	44%
36 – 50 let	7	14%
více než 50 let	3	6%

Tabulka 6 Zdroj vlastní



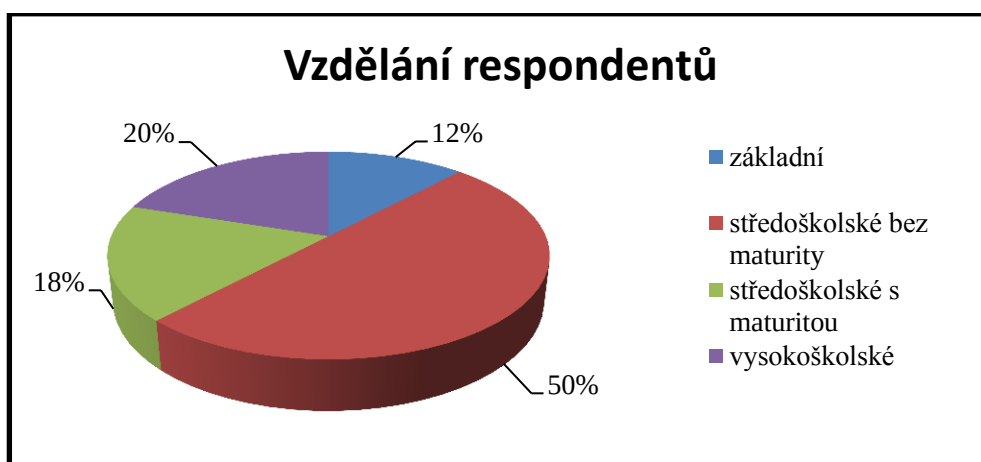
Graf 2 Zdroj vlastní

Ve výzkumném souboru se nacházely osoby všech věkových kategorií. Nejvíce se podařilo získat respondentů ve věku od 26 do 35 let (44%), dále osob ve věku do 25 let (36%), následovaly osoby ve věkovém rozmezí 36 až 50 let (14%), nejméně respondentů nad 50 let (6%).

Otázka č. 3 Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

	Počet respondentů	%
základní škola	6	12%
středoškolské bez maturity	25	50%
středoškolské s maturitou	9	18%
vysokoškolské, vyšší odborné	10	20%

Tabulka 7 Zdroj vlastní



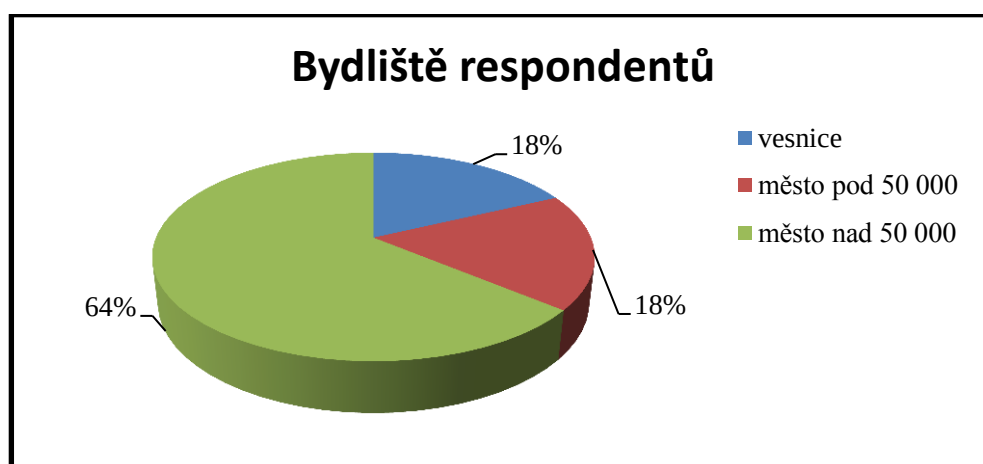
Graf 3 Zdroj vlastní

Celá polovina respondentů byly osoby se středoškolským vzděláním bez maturity- středoškolské pro sluchově postižené bez maturity (50%), dále následovaly osoby, které dosáhly vzdělání vysokoškolského či vyššího odborného vzdělání (20%), další skupinou respondentů se stali ti, kteří absolvovali studium na střední škole s maturitou- středoškolské pro sluchově postižené s maturitou (18%) a nejméně respondentů bylo s nejvyšším dokončeným základním vzděláním (12%).

Otázka č. 4 Bydliště respondentů

	Počet respondentů	%
vesnice	9	18%
město pod 50 000 obyvatel	9	18%
město nad 50 000 obyvatel	32	64%

Tabulka 8 Zdroj vlastní



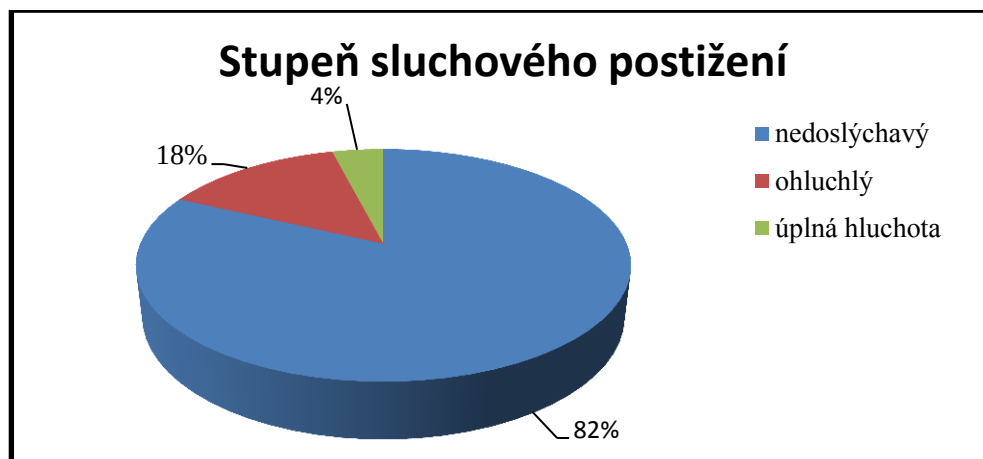
Graf 4 Zdroj vlastní

Podle aktuálního místa bydliště respondentů se rozdělili do 3 skupin. Výrazně nejpočetnější byla skupina s lidmi žijícími v městě nad 50 000 obyvatel (64%). Respondentů z vesnice (18%) a měst pod 50 000 obyvatel (18%) bylo stejné množství.

Otázka č. 5 Stupeň sluchového postižení u respondentů

	Počet respondentů	%
nedoslýchavý	41	82%
ohluchlý	7	14%
úplná hluchota	2	4%

Tabulka 9 Zdroj vlastní



Graf 5 Zdroj vlastní

Většinu respondentů tvořily osoby nedoslýchavé (82%). Kategorii ohluchlý označilo 18% respondentů. Dvě osoby (4%) uvedly, že jejich sluchové postižení dosáhlo stupně úplné hluchoty (neslyšící).

Otázka č. 6 *Je u Vás sluchové postižení kombinováno s nějakým dalším zdravotním postižením?*

	Počet respondentů	%
ano	2	4%
ne	48	96%

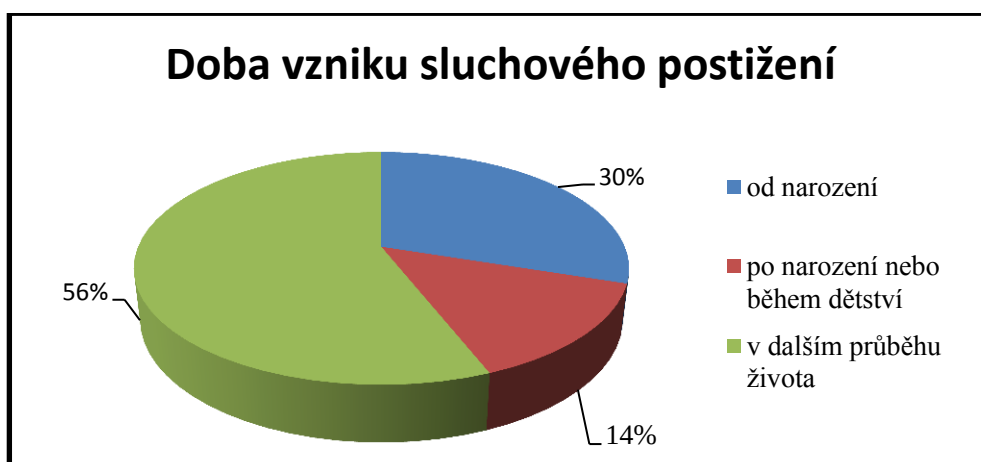
Tabulka 10 Zdroj vlastní

Z uvedených údajů vyplývá, že naprostá většina respondentů (96%) nemá kombinované sluchové postižení s žádným jiným zdravotním postižením. Dvě osoby (4%) potvrdily další zdravotní postižení, a to konkrétně postižení tělesné.

Otázka č. 7 Doba vzniku sluchového postižení

	Počet respondentů	%
od narození	15	30%
po narození nebo během dětství	7	14%
v průběhu dalšího života	28	56%

Tabulka 41 Zdroj vlastní



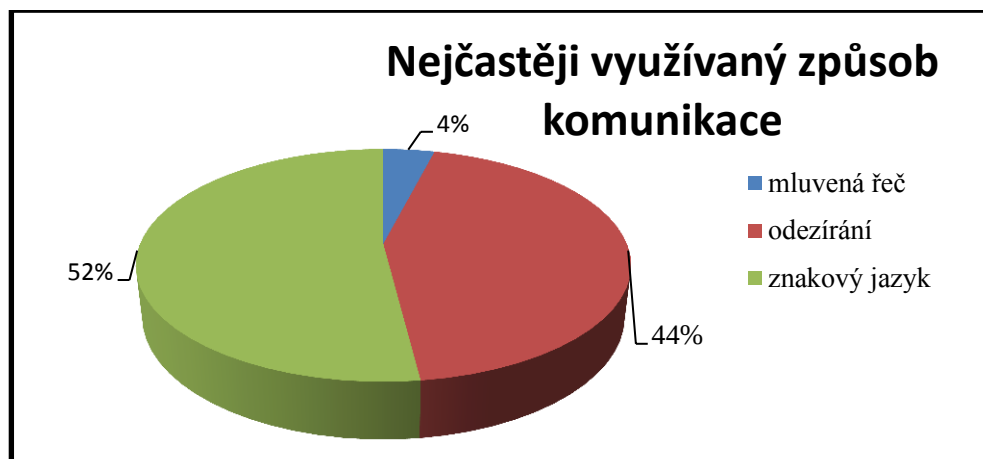
Graf 6 Zdroj vlastní

Největší skupina respondentů (56%) uvedla jako dobu vzniku svého sluchového postižení až v průběhu dalšího života. Další skupina (30%) označila kategorii výskytu sluchového postižení již od narození. Zbývající část respondentů (14%) uvedla, že se u nich sluchové postižení projevilo krátce po narození nebo během dětství- do 6 let.

Otázka č. 8 Nejčastěji využívaný způsob komunikace

	Počet respondentů	%
mluvená řeč	2	4%
odezírání	22	44%
znakový jazyk	26	52%

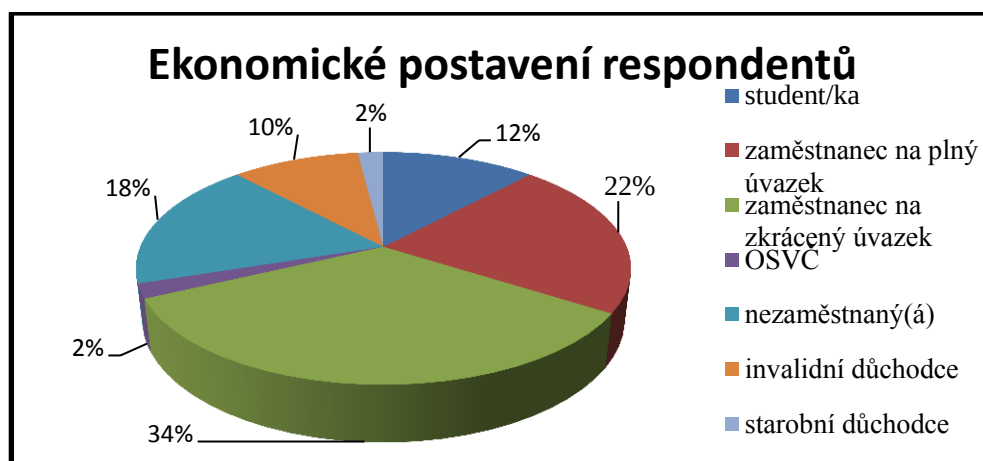
Tabulka 52 Zdroj vlastní



Graf 7 Zdroj vlastní

Největší počet osob se sluchovým postižením z daných respondentů (52%) nejčastěji využívá pro komunikaci znakový jazyk. Dalším velmi často užívaným způsobem komunikace je odezírání (44%) a 2 respondenti (4%) uvedli mluvenou řeč. Velmi často respondenti označili odpověď *odezírání* a *znakový jazyk* spolu dohromady, a to z toho důvodu, že odezírání slouží k vnímání toho, co nám druhý říká (percepce), a znakový jazyk slouží k samotnému vyjádření vlastních myšlenek (exprese řeči). Navíc znakový jazyk využívají neslyšící převážně ke komunikaci mezi sebou, a odezírání je využíváno především při komunikaci s osobami slyšícími.

Otázka č. 9 Jaké je Vaše ekonomické postavení?

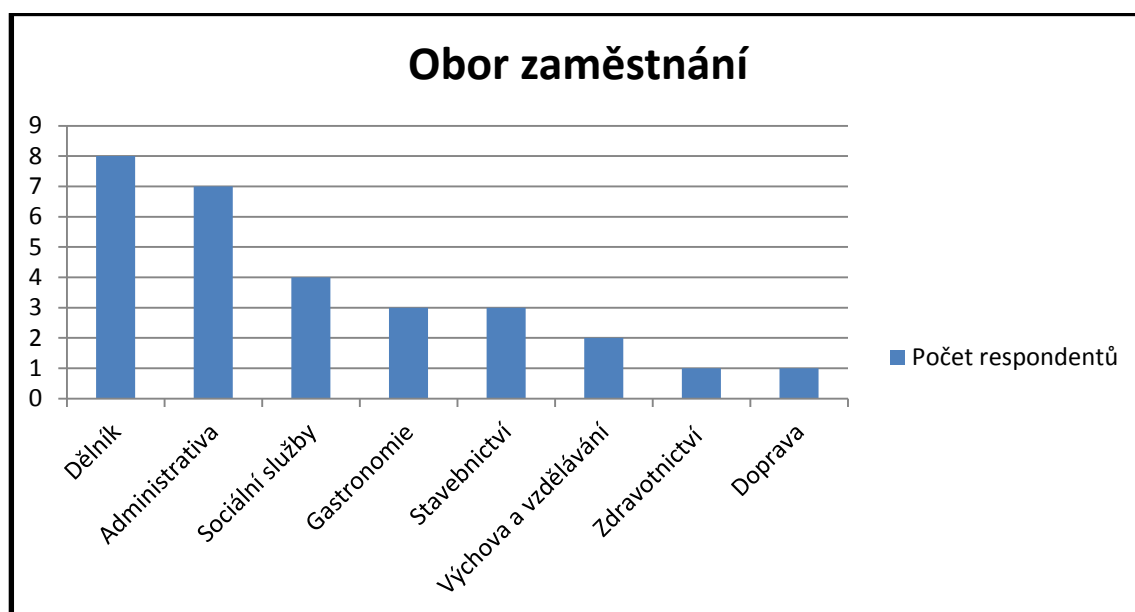


Graf 8 Zdroj vlastní

Tato otázka zjišťuje především počet zaměstnaných osob z celkového počtu dotazovaných. Z uvedených údajů vyplývá, že největší počet respondentů- 17 osob (34%) pracuje na zkrácený úvazek. Na plný úvazek pracuje 11 dotazovaných osob (22%).

Poměrně velký počet respondentů- 9 osob (18%) bylo při získávání výzkumných dat momentálně nezaměstnaných. V danou dobu studujících bylo 6 osob (12%). Kategorii *invalidní důchod* v rámci otázky ekonomického postavení označilo 5 dotázaných (10%). V malém počtu (konkrétně jedna osoba pro dále uvedenou kategorii) se vyskytovaly OSVČ (2%) a starobní důchodce (2%). Pracujících osob z celkového počtu dotazovaných respondentů bylo tedy 29 (58%).

Otázka č. 10 V jakém oboru jste zaměstnán/a?



Graf 9 Zdroj vlastní

Ze zjištěných údajů v předchozí otázce (otázka č.9) byl získán celkový počet pracujících respondentů (29 osob).

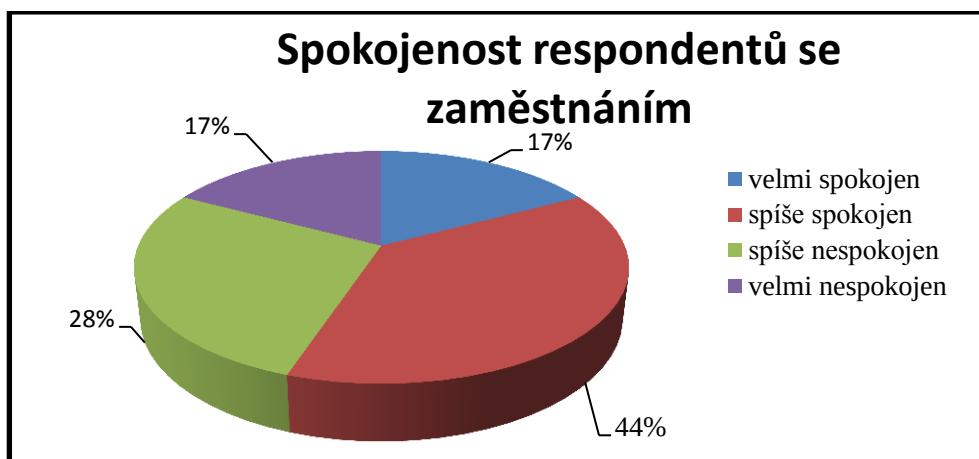
Na tuto otázku respondenti volili vlastní odpověď, odpovídali tedy pouze ti respondenti, kteří byli momentálně zaměstnaní. Většina dotazovaných odpověděla (8 osob), že je zaměstnána jako *dělník*. Sedm osob bylo zaměstnaných v oboru *administrativy*. Tři oslovení respondenti byli zaměstnaní v oblasti *gastronomie*, další tři v oblasti *stavebnictví*.

Následující čtyři dotazovaní pracovali v oboru *sociálních služeb*. Dvě osoby potom zvolily oblast *výchovy a vzdělávání*, jeden respondent *zdravotnictví* a poslední pracující dotazovaný byl zaměstnán v *dopravě*.

Otázka č. 11 Jste spokojen/á se svým zaměstnáním?

	Počet respondentů	%
velmi spokojen	5	17.2%
spíše spokojen	11	37.9%
spíše nespokojen	8	27.5%
velmi nespokojen	5	17.2%

Tabulka 13 Zdroj vlastní



Graf 10 Zdroj vlastní

Na tuto otázku odpovídaly dotazované osoby, v tu dobu zaměstnané (29 osob). Otázka se zaměřovala na spokojenost osob se sluchovým postižením v jejich zaměstnání. Kladné hodnocení pro své zaměstnání zvolilo 16 respondentů, z toho 5 osob (17.2%) označilo velmi spokojeno a 11 osob (37.9%) spíše spokojeno. Nespokojeno se svým zaměstnáním bylo 13 osob, konkrétně 8 z nich (27.5%) spíše nespokojeno a 5 osob (17.2%) velmi nespokojeno.

Otázka č. 12 *Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální práci?*

Na tuto otázku odpovídaly dotazované osoby, v tu dobu zaměstnané (29 osob). Otázka vyžadovala vlastní odpověď respondentů a ukázala na problém možnosti zaměstnání osob se sluchovým postižením.

Odpovědi jsem rozdělila do 3 nejčastěji zvolených kategorií podle dotazovaných osob: doba trvání hledání práce v rámci dní, doba trvání v rámci měsíců a doba trvání v rámci roků. Největšímu počtu dotazovaných trvalo najít aktuální práci několik měsíců (79.3%), a stejný počet odpovědí (10.3%) získalo hledání práce v rámci dní a v rámci roků.

Pro efektivnější znázornění jsem vytvořila tabulku s již zmíněnými třemi vlastními kategoriemi.

	Počet respondentů	%
dny	3	10.3%
měsíce	23	79.3%
roky	3	10.3%

Tabulka 14 Zdroj vlastní

Otázka č. 13 *Došlo při výkonu práce k určité pomoci ze strany zaměstnavatele vzhledem k Vašemu sluchovému postižení?*

	Počet respondentů	%
ano	7	24.1%
ne	22	75.8%

Tabulka 15 Zdroj vlastní



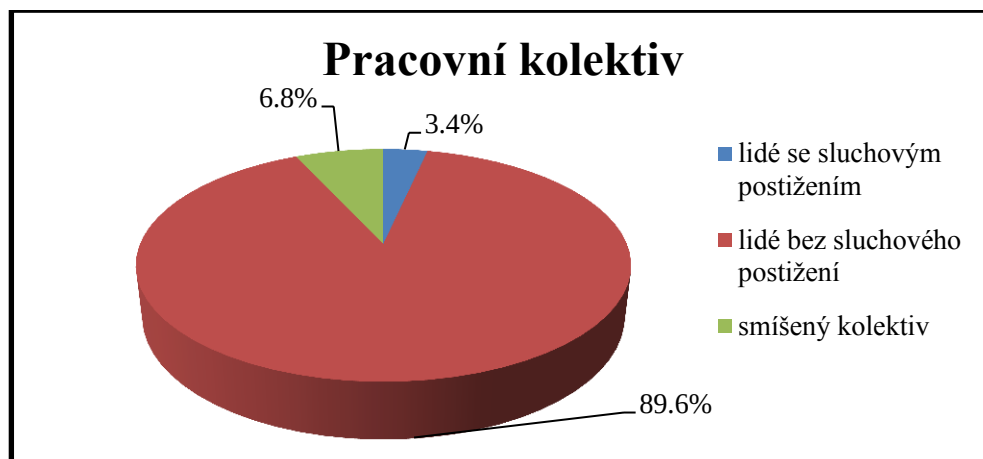
Graf 11 Zdroj vlastní

Na tuto otázku odpovídaly dotazované osoby, v tu dobu zaměstnané (29 osob). Otázka č. 13 zjišťovala ochotu zaměstnavatele pomoci osobám se sluchovým postižením při jejich výkonu práce. Většina respondentů (75.8%) uvedla, že se mu od zaměstnavatele nedostalo žádné pomoci. Sedm osob (24.1%) se v zaměstnání setkala s určitou pomocí ze strany zaměstnavatele. Konkrétně šlo o důslednější zaškolení, možné ulehčení práce a jeden dotazovaný uvedl zájem zaměstnavatele při nástupu do práce, týkající se domluvení individuálních podmínek výkonu práce.

Otázka č. 14 V jakém kolektivu pracujete?

	Počet respondentů	%
lidé se sluchovým postižením	1	3.4%
lidé bez sluchového postižení	26	89.6%
smíšený kolektiv	2	6.8%

Tabulka 16 Zdroj vlastní



Graf 12 Zdroj vlastní

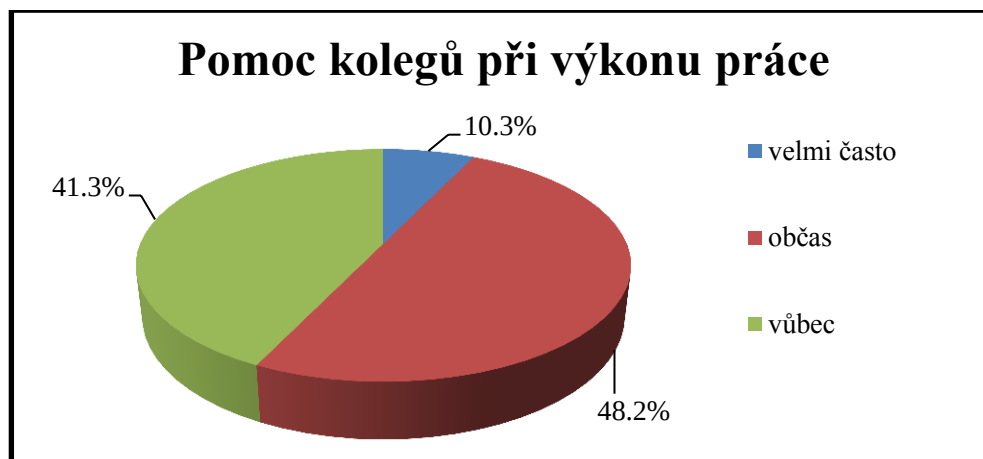
Na tuto otázku odpovídaly dotazované osoby, v tu dobu zaměstnané (29 osob). Ze získaných údajů většina respondentů (89.6%) pracovalo v kolektivu slyšících osob, dvě osoby (6.8%) ve smíšeném kolektivu- osoby se sluchovým postižením a osoby slyšící.

Jedna osoba (3.4%) zvolila kategorii pracujícího kolektivu, skládajícího se z osob se sluchovým postižením.

Otázka č. 15 *Máte pocit, že se Vám kolegové (příp. nadřízená osoba) snaží pomoci při výkonu práce nebo pro úspěšný výkon práce?*

	Počet respondentů	%
Velmi často	3	10.3%
často	14	48.2%
vůbec	12	41.3%

Tabulka 67 Zdroj vlastní



Graf 13 Zdroj vlastní

Na tuto otázku odpovídaly dotazované osoby, v tu dobu zaměstnané (29 osob). Otázka rozvíjí otázku č. 13, kde bylo zjištěno, zda se osobám se sluchovým postižením dostalo či dostává pomoci od zaměstnavatele při výkonu práce. Otázka č. 15 se zaměřuje na kolegy na pracovišti. Pouze 3 respondenti (10.3%) se setkávají s pomocí od kolegů na pracovišti velmi často. Nejpočetnější skupina respondentů (48.2%) označila občasnou pomoc od kolegů a dvanácti respondentům (41.3%) se pomoci od kolegů v zaměstnání nedostalo.

Součástí otázky při zvolení první nebo druhé odpovědi bylo rozepsání, jakým způsobem pomoc od kolegů vypadala. Respondenti jako odpověď uvedli pomoc s pracovními úkoly, zájem o člověka jako takového („Jak se máš?“, „Jak to jde s pracovními úkoly?“) a také zmínili občasnou kontrolu od kolegů, zda vše zvládají tak, jak mají.

Otázka č. 16 *Jakou vhodnou pomoc ze strany kolegů (příp. nadřízené osoby) byste očekávali?*

Na tuto otázku s volnou odpovědí odpovědělo pouze pět respondentů. Jeden uvedl, že by očekával *větší zájem o jeho osobu* (zda nepotřebuje s něčím pomoci, zda je všechno v pořádku, zda zvládá svou náplň práce) a čtyři respondenti se shodli na tom, že *neočekávají nic* (brát sluchově postiženou osobu jako sobě rovnou a neprojevat přílišnou lítost).

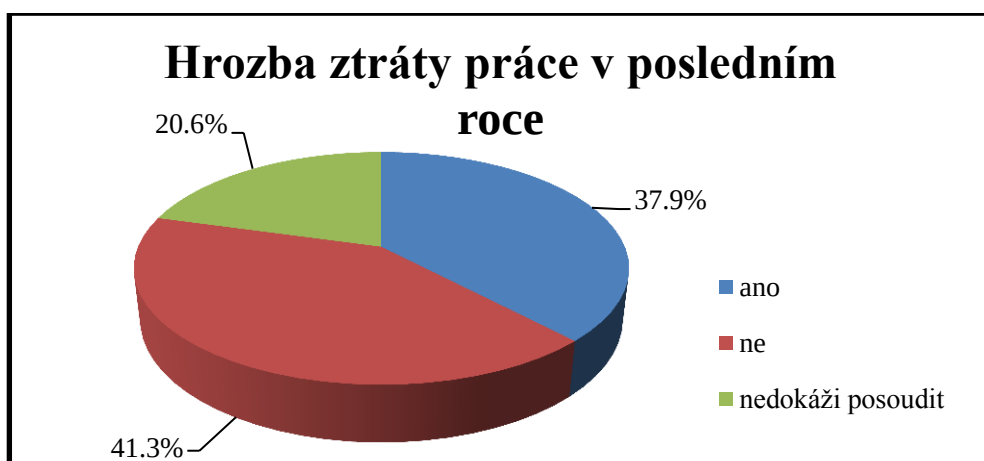
Otázka č. 17 *Jaké konkrétní problémy Vám nejvíce ztěžují či komplikují výkon práce?*

Na otázku s volnou odpovědí ohledně problémů na pracovišti komplikující samotný výkon práce odpovědělo jedenáct osob. Naprostá většina (sedm osob) se shodla na tom, že za největší problém považují *obtížnou komunikaci* (těžší vyjádření sdělení sluchově postiženého), dále *neochotu kolegů* být trpěliví a vnímavější při složitější komunikaci se sluchově postiženou osobou (2) a dva respondenti uvedli nalezení *nepříliš vhodné práce* pro ně samotné (tím pádem získání náročnějších úkolů při výkonu práce než jsou sami schopni splnit).

Otázka č. 18 *Setkal/a jste se v posledním roce s hrozbou ztráty práce?*

	Počet respondentů	%
ano	11	37.9%
ne	12	41.3%
nedokáži posoudit	6	20.6%

Tabulka 18 Zdroj vlastní



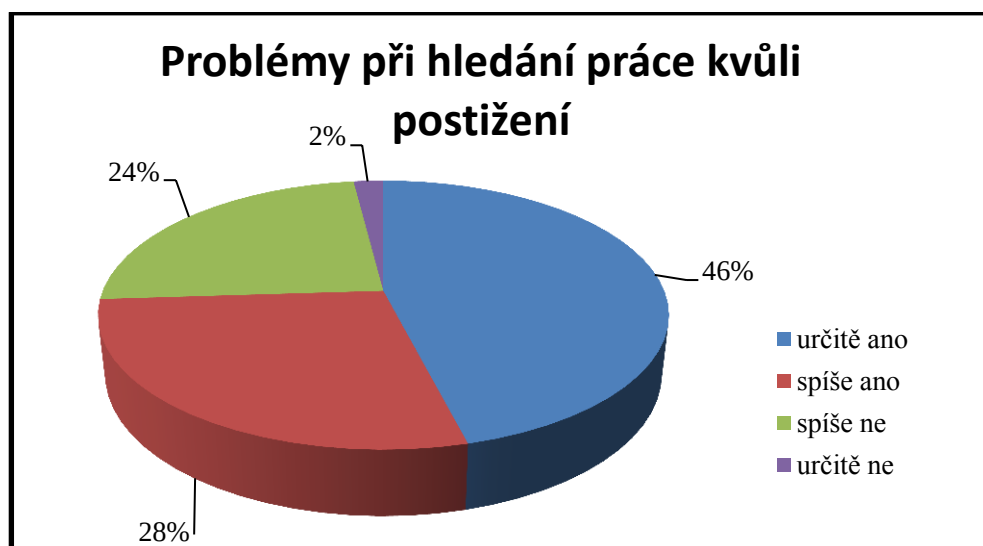
Graf 14 Zdroj vlastní

Na tuto otázku odpovídaly dotazované osoby, v tu dobu zaměstnané (29 osob). Z uvedených údajů vyplývá, že kladnou i zápornou odpověď zvolili respondenti poměrně vyrovnaně. S hrozbou ztráty práce se v posledním roce potýkalo 11 osob (37.9%) a dvanáct osob (41.3%) se s ní nesetkalo. Zbývajících dotazovaných (20.6%) zvolili možnost odpovědi *nedokáží posoudit*.

Otázka č. 19 *Pocitujete výraznější problémy při hledání zaměstnání kvůli Vašemu zaměstnání?*

	Počet respondentů	%
určitě ano	23	46%
spíše ano	14	28%
spíše ne	12	24%
určitě ne	1	2%

Tabulka 19 Zdroj vlastní



Graf 15 Zdroj vlastní

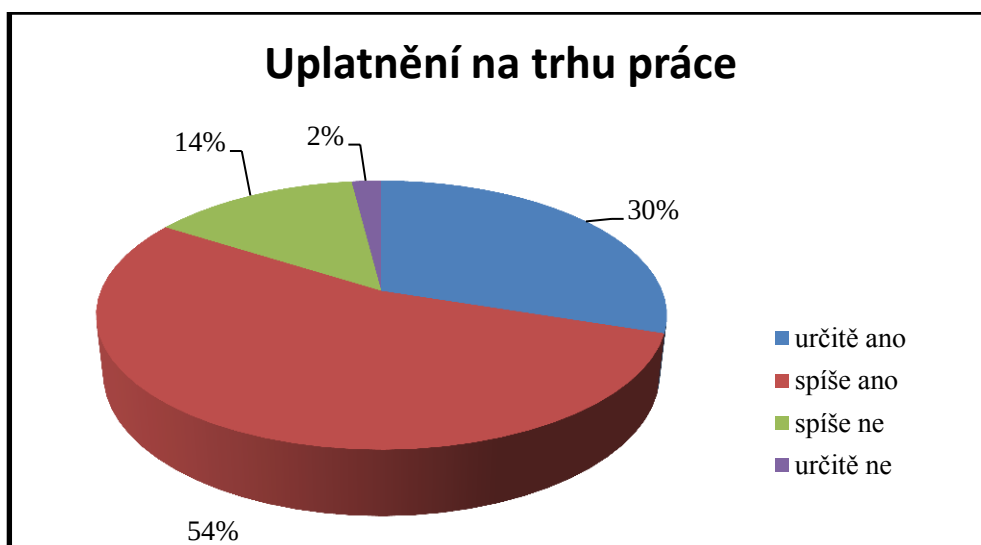
Této otázce se již zúčastnili veškerí respondenti (50 osob). Převážná většina osob (37) pocítuje výraznější problémy při hledání nové práce, a to kvůli jejich postižení. Z toho 23 osob (46%) souhlasilo úplně a 14 osob (28%) částečně.

Nesouhlas zvolilo 13 respondentů. Úplný nesouhlas zvolil jeden respondent (2%) a zbylých 12 osob (24%) s tímto tvrzením spíše nesouhlasilo.

Otázka č. 20 *Domníváte se, že kvůli Vašemu postižení máte menší možnost uplatnění na trhu práce než zdravý jedinec?*

	Počet respondentů	%
určitě ano	15	30%
spíše ano	27	54%
spíše ne	7	14%
určitě ne	1	2%

Tabulka 20 Zdroj vlastní



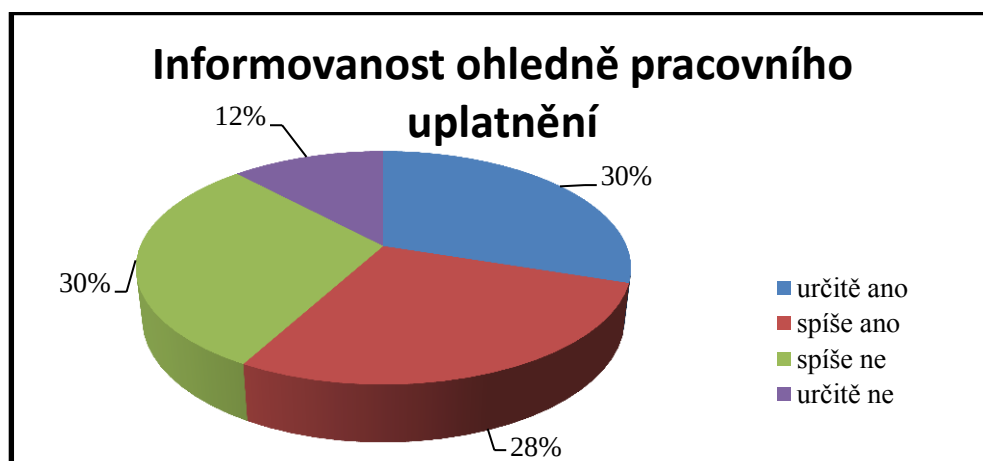
Graf 16 Zdroj vlastní

K této otázce se kladně postavilo 42 osob, což značí naprostou většinu. Většina respondentů osob se sluchovým postižením tedy vnímalo omezenou možnost uplatnění na trhu práce. Plně se s tím ztotožnilo 15 osob (30%) a částečně 27 osob (54%). Oproti tomu 7 osob (14%) spíše nepocítilo horší možnost uplatnění a jeden respondent (2%) se k otázce postavil zcela záporně.

Otázka č. 21 *Máte pocit, že jste dostatečně informován/a o možnostech pracovního uplatnění?*

	Počet respondentů	%
určitě ano	15	30%
spíše ano	14	28%
spíše ne	15	30%
určitě ne	6	12%

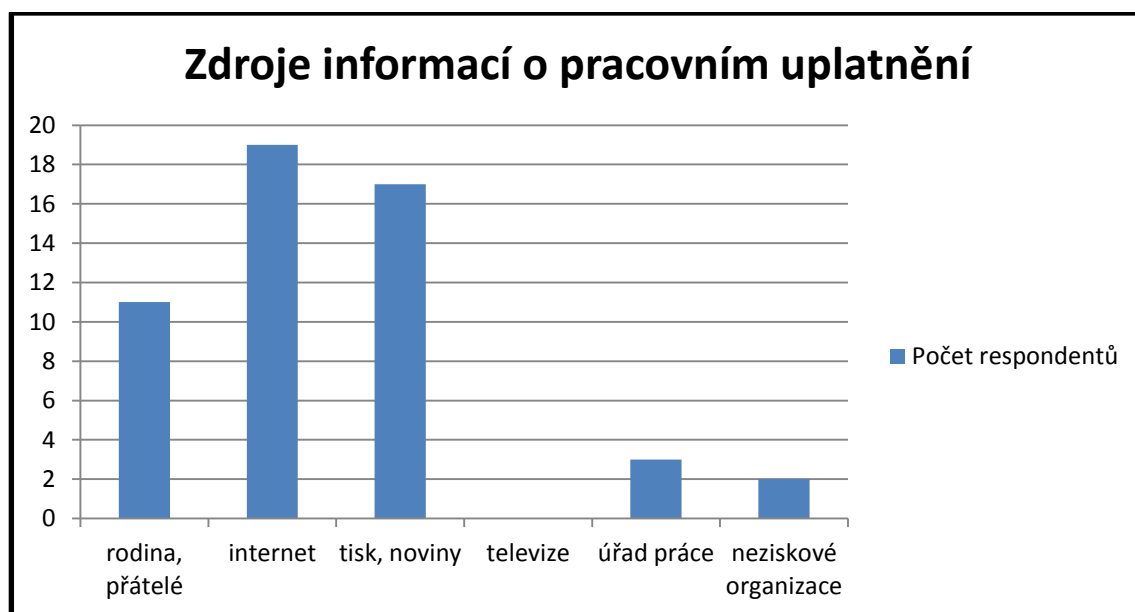
Tabulka 21 Zdroj vlastní



Graf 17 Zdroj vlastní

Tato otázka se zaměřila na dostatek- nedostatek informací ohledně pracovního uplatnění. Dostatečnou informovanou pocítilo 29 osob, z toho 15 osob (30%) se cítilo plně dostatečně informováno a 14 osob (28%) se přiklonilo k odpovědi *spíše ano*. Na druhou stranu 21 osob uvedlo nedostatečné informování ohledně pracovního uplatnění. Větší skupina čítající 15 osob (30%) se přiklonila k odpovědi *určitě ne* a 6 osob (12%) se k dostatečné informovanosti postavilo zcela záporně.

Otázka č. 22 Z jakých zdrojů získáváte především informace o pracovním uplatnění?



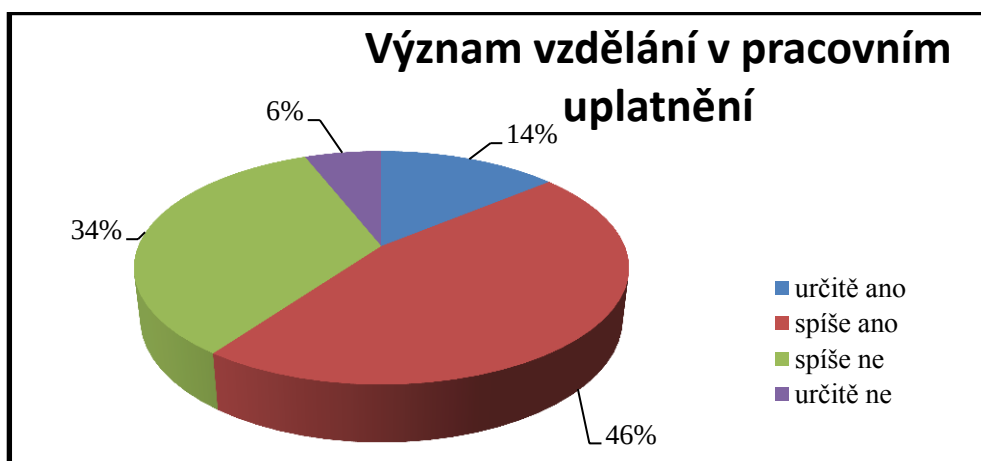
Graf 18 Zdroj vlastní

Tato otázka rozvíjí předchozí otázku č. 21 o informacích o možnostech pracovního uplatnění. Zaměřila se však na samotné zdroje získávání těchto informací. Otázka povolovala více možností, celkem jich bylo označených 52. Nejčastějšími zdroji při získávání informací o pracovním uplatnění se staly podle respondentů internet (19 osob) a tisk- noviny (17 osob). Další respondenti (11) přicházejí k informacím skrz svou rodinu či přátele. Úřad práce označili jen 3 osoby a neziskové organizace 2 osoby. Televizi jako zdroj informací neoznačil ani jeden respondent.

Otázka č. 23 *Myslíte si, že středoškolské a vysokoškolské vzdělání je výhodou, pro možnost uplatnění jedince se sluchovým postižením?*

	Počet respondentů	%
určitě ano	7	14%
spíše ano	23	46%
spíše ne	17	34%
určitě ne	3	6%

Tabulka 72 Zdroj vlastní



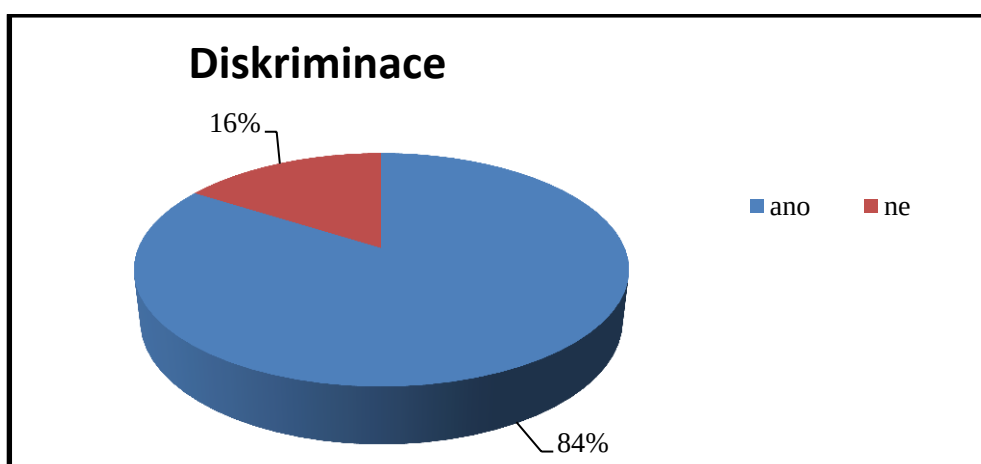
Graf 19 Zdroj vlastní

Z uvedených získaných údajů vyplývá, že většina dotázaných (46%) uvedlo spíše kladné vnímání vlivu vyššího vzdělání při uplatnění na trhu práce. Za zcela kladnou výhodu považovalo vyšší vzdělání sedm osob (14%). Záporně se k této otázce postavilo 20 osob, z toho 17 osob (34%) označilo odpověď *spíše ne* a 3 zbývající osoby (6%) označili odpověď *určitě ne*.

Otázka č. 24 *Pociťoval/a jste někdy diskriminaci z důvodu zdravotního postižení?*

	Počet respondentů	%
ano	42	84%
ne	8	16%

Tabulka 23 Zdroj vlastní



Graf 20 Zdroj vlastní

Následující dvě otázky se zabývaly diskriminací osoby se zdravotním postižením. Otázka č. 24 se týkala setkáním se s diskriminací. Naprostá většina respondentů (84%) uvedla kladnou odpověď, zbytek dotazovaných (16%) se s diskriminací kvůli svému sluchovému postižení nesetkalo.

Otázka č. 25 *Pokud jste se již setkali s diskriminací ohledně sluchového postižení, uveďte, prosím, kde.*



Graf 21 Zdroj vlastní

Tato otázka rozvíjela předchozí otázku č. 24, ve které bylo zjištěno, zda se dotazované osoby setkaly s diskriminací kvůli svému postižení. Kladně odpovědělo 42 osob, jež se zúčastnily této otázky č. 25, která se zaměřila na oblast, kde k diskriminaci došlo. Respondenti měli možnost více odpovědí. Celkem jich bylo 106. Největší počet dotazovaných (31) označilo diskriminaci ze strany veřejnosti, dále v zaměstnání (26), na úřadech (17), v rámci vzdělávání (13), v oblasti zdravotnictví (9), v dopravě (6) a v poslední řadě se 4 osoby setkaly s diskriminací od rodinných příslušníků.

Otázka č. 26 *Co pociťujete ve svém životě jako největší problém- překážku?*



Graf 22 Zdroj vlastní

Poslední otázka se zaměřila na celkový pohled na život sluchově postižených osob, konkrétně na největší problémy- překážky, se kterými se tyto osoby setkávají. Respondenti měli možnost maximálně tří odpovědí, celkem se jich sešlo 144. Mezi nejvíce označované patřila závislost na druhých (31), omezený kontakt s okolím (26), nabídka vzdělávání pro osoby sluchově postižené (24) a nabídka pracovních míst pro osoby sluchově postižené (13). Jako další překážky respondenti uvedli nízkou informovanost okolí o sluchově postižených (19), nabídky možnosti trávení volného času (9), potřeby vyřizovat si osobní záležitosti, mezi které patří nákupy či návštěva úřadu (11) a dostupnost lékařů (7). Volnou odpověď zvolily 4 osoby, a jako odpověď uvedly dvě z nich nedostatečnou finanční podporu, jeden zvolil nedostatek tlumočnicků a poslední respondent uvedl malé povědomí o sluchovém postižení.

8.5 Závěry výzkumného šetření

Předpoklad P1:

Více jak 50% z celkového počtu dotazovaných osob bude nezaměstnaných, a to z důvodu menších možností pracovního uplatnění pro tyto osoby.

Pro vyhodnocení P1 byla využita především otázka č. 9, doplňující informace poskytuje otázka č. 20.

Zaměstnaní x nezaměstnaní:

	ženy	muži
zaměstnán/a	9 (64.2%)	20 (55.5%)
nezaměstnán/a	2 (14.2%)	7 (19.4%)

Tabulka 24 Zdroj vlastní

Celkový počet respondentů ze Středočeského kraje činil 50 osob (14 žen a 36 mužů). Kategorii *nezaměstnaný/a* označilo celkově 9 osob, z toho 2 ženy a 7 mužů. Nicméně přiřadíme-li k této skupině i ostatní kategorie nezaměstnaných (*student/ka, invalidní a starobní důchodce*), lze usoudit celkový počet nezaměstnaných osob v počtu 21, z toho 5 žen a 16 mužů.

Celkový počet zaměstnaných a nezaměstnaných:

	ženy	muži
zaměstnán/a	9 (64.2%)	20 (55.5%)
nezaměstnán/a	5 (35.7%)	16 (44.4%)

Tabulka 25 Zdroj vlastní

Naprostá většina respondentů (42 osob- 12 žen a 30 mužů) navíc citelně vnímá menší možnost uplatnění na trhu práce kvůli svému postižení. S daným tvrzením nesouhlasilo pouze 8 respondentů- 2 ženy a 6 mužů.

Celkově lze ze získaných údajů říci, že více jak 50 % ze všech respondentů (29 osob- 58%) bylo v tu dobu zaměstnáno, ať už na zkrácený nebo plný úvazek. Avšak větší část respondentů (42 osob- 84%) se shodla na tom, že jejich handicap pro ně představuje značné omezení při hledání zaměstnání.

Tento předpoklad byl částečně vyvrácen, a to v otázce nezaměstnanosti.

Předpoklad P2:

Ženy se sluchovým postižením nacházejí zaměstnání podstatně hůře než-li muži.

Pro vyhodnocení P2 byla použita především otázka č. 9, otázky č. 18 a otázka č. 19.

Plný počet respondentů ze Středočeského kraje činil 50 osob (14 žen a 36 mužů). Z uvedených údajů ve zpracování dotazníkového šetření vyplývá, že bylo zaměstnáno 29 osob, z toho 9 žen a 20 mužů.

Otázka č. 18 navíc podává informace, zda se dotazované osoby setkaly v posledním roce s hrozbou ztráty práce. Kladně odpovědělo 11 respondentů, z toho 4 ženy a 7 mužů. Záporně odpovědělo 12 respondentů, z toho 3 ženy a 9 mužů. Z údajů tedy vyplývá, že ženy byly častěji ohroženy ztrátou práce než muži.

Problémy při hledání práce pocítovala naprostá většina, celkem 37 osob (10 žen a 27 mužů). Ohrožené se necítily 4 ženy a 9 mužů.

Vzhledem k počtu dotázaných žen a mužů šetření potvrdilo větší zaměstnanost žen se sluchovým postižením než mužů. Nicméně je podstatné zmínit, že ženy byly častěji ohroženy ztrátou práce než muži. Obě skupiny si byly vědomé možných problémů při hledání zaměstnání kvůli svému postižení.

Tento předpoklad byl vyvrácen.

Předpoklad P3:

Čím vyšší vzdělání má osoba se sluchovým postižením, tím dosahuje lepšího uplatnění na trhu práce.

Pro vyhodnocení P3 byla použita především otázka č. 3 a otázka č. 9, doplňující údaje podává otázka č. 23. Pro potřeby výzkumného šetření je za vyšší vzdělání považováno vzdělání středoškolské či vysokoškolské.

Dosažené vzdělání respondentů:

	Počet respondentů	%
základní škola	6	12%
středoškolské bez maturity	25	50%
středoškolské s maturitou	9	18%
vysokoškolské, vyšší odborné	10	20%

Tabulka 26 Zdroj vlastní

Otázka č. 3 týkající se získaného nejvyššího vzdělání ukazuje, že celá polovina respondentů (50%) dosáhla středoškolského vzdělání bez maturity. Dále následuje vzdělání vysokoškolské (20%), v těsném závěsu vzdělání středoškolské s maturitou (18%) a nakonec vystudování základní školy (12%).

Otázka č. 9 poukazuje na celkovou zaměstnanost a nezaměstnanost dotazovaných osob se sluchovým postižením. Z výše uvedených vypracovaných hypotéz vyplývá, že více osob bylo zaměstnaných (58%) než nezaměstnaných. Šest osob (12%) bylo v tu dobu ještě studujících.

Porovnání zaměstnaných a nezaměstnaných osob a jejich dosaženého vzdělání:

	zaměstnán/a	nezaměstnán/a
základní škola	1	5
středoškolské bez maturity	16	9
středoškolské s maturitou	5	4
vysokoškolské, vyšší odborné	7	3

Tabulka 26 Zdroj vlastní

Z výše uvedené tabulky je patrné, že ze zaměstnaných respondentů s postižením sluchu 7 vystudovalo vysokou školu, 5 střední školu s maturitou, největší počet 16 osob dosáhlo středoškolského vzdělání a pouze 1 ukončil vzdělání po základní škole. Mezi nezaměstnanými převažovalo středoškolské vzdělání bez maturity u 9 osob, dále 5 osob se základním vzděláním, 4 respondenti vystudovali střední školu s maturitou a jen 3 osoby školu vysokou.

Většina nezaměstnaných osob tedy dosáhla pouze základního vzdělání, kdežto s přibývajícím dalším vzděláním počet nezaměstnaných byl výrazně menší jak počet zaměstnaných osob.

Podle zpracovaných výsledků otázky č. 9 lze uvést, že nejvíce zaměstnaných osob pracovalo jako dělník, avšak lidé s vysokoškolským vzděláním byli zaměstnáni v sociálních službách, v oblasti výchovy a vzdělávání a ve zdravotnictví.

Otázka č. 23 zjišťovala osobní postoj respondentů ke vztahu dosaženého vzdělání a zaměstnanosti. Více jak polovina osob (60%) se určitě nebo spíše ztotožnila s důležitostí vzdělání při hledání zaměstnání. Naopak 40% respondentů bylo přesvědčeno o opaku.

Z výše uvedených výsledků tedy celkově vyplývá pozitivní význam vyššího vzdělání pro osoby s poruchou sluchu v otázce zaměstnanosti.

Tento předpoklad byl potvrzen.

Předpoklad P4:

Největší bariérou mezi sluchově postiženými osobami a slyšící majoritou se stávají problémy v komunikaci a nedostatečná vědomost společnosti o problematice sluchového postižení.

Pro vyhodnocení P4 byla použita otázka č. 26, a jako doplňují lze využít otázku č. 17.

V otázce č. 26 respondenti odpovídali na největší problémy a překážky, s kterými se celkově potýkají v běžném životě. Nutno zmínit, že dotazovaní měli možnost označit až 3 odpovědi. Ze získaných dat vyplývá, že za největší překážku považovali závislost na druhých (31), dále omezený kontakt s okolím (26, což se dá přisuzovat především obtížnější komunikaci), poté nabídka vzdělávání (24), informovanost okolí o sluchovém postižení (19), nabídka pracovních míst (13), vyřizování osobních záležitostí (11), nabídka trávení volného času (9) a nejméně respondenti označili kategorii ohledně dostupnosti lékařů (7).

Otázka č. 17 zjišťovala největší problémy, které osobám s postižením sluchu nejvíce komplikují či ztěžují výkon práce. Odpovědělo celkem 11 respondentů. Mezi nejčastější odpovědi patřila opět obtížná komunikace (7), neochota kolegů při ztíženější vzájemné komunikaci (2) a nepříliš vhodného zaměstnání (2).

Vzhledem k výše uvedených výsledkům šetření lze říci, že jako jeden z největších problémů- překážek v životě viděly dotázané osoby vznikající problémy při vzájemné komunikaci se slyšící majoritou, vyplývající především z neochoty druhých lidí být trpěliví a nápomocní osobám s poruchami sluchu. Poměrně velká část dotazovaných osob se také domnívala, že lidé mají příliš málo informací o sluchovém postižení, a díky tomu vznikají určité překážky.

Tento předpoklad byl potvrzen.

9 Rozhovor s Michalem Brhelem

Rozhovor proběhl na začátku měsíce listopadu roku 2015. Otázky jsem rozdělila do jednotlivých oblastí a byly koncipovány podobně jako otázky ze samotného dotazníku. Získávání odpovědí bylo poněkud složitější, protože Michal je neslyšící, a tak komunikace mezi námi byla obtížnější. Musela jsem se proto dotazovat přímo na konkrétní věci, a poté dávat odpovědi dohromady. Na závěr jsem postupovala tak, že jsem Michalovo odpovědi sepsala vlastními slovy do vět, aby měly nějakou formu. Tudíž obsah je stejný, jako plynul ze samotného rozhovoru, ale je stylisticky vhodně sepsán do vět, převyprávěním získaných informací.

Vznik sluchového postižení

Kdy u Vás vzniklo sluchové postižení? O jaké sluchové postižení se konkrétně jedná?

Michal se se sluchovým postižením již narodil. Jako malý využíval dvou sluchadel, nicméně po zdravotní stránce mu to nedělalo dobře, a tak musel přejít pouze k jednomu sluchadlu, které užívá do teď. Konkrétně využívá sluchadlo WIDEX, klasické závěsné sluchadlo, které je vhodné při těžkých sluchových ztrátách. Michal se naučil mluvit především díky své rodině od slyšících členů. Znakový jazyk se učil od malička, více poté ve specializovaných školách. Pobírá částečný invalidní důchod prvního stupně, který je doživotní (nevyléčitelná ztráta sluchu).

Vzdělání

Jaké je Vaše vzdělání?

Michal absolvoval zpočátku mateřskou školu a základní školu pro neslyšící v Brně, odkud pochází. Poté pokračoval studiem na střední škole ve Valašském Meziříčí, které trvalo 4 roky, (slaboproud- elektrikář), a jako další studoval nástavbu se zakončenou maturitou trvající 4 roky (elektro-počítačové systémy). V roce 2015 ukončil úspěšně studium na vysoké škole v Praze na Univerzitě Karlově (obor Čeština v komunikaci neslyšících). Michal se tak může pyšnit titulem Bc.

Myslíte si, že jsou v dnešní době nabízené dostatečné možnosti vzdělávání pro osoby se sluchovým postižením? Vidíte ohledně této oblasti nějaké konkrétní problémy?

Dle Michala jsou v České republice malé možnosti vzdělávání pro osoby neslyšící, konkrétně proto, že podle něj existuje příliš málo oborů, kde by jako neslyšící osoba mohl studovat. Dále zmiňuje, že všechny školy, které absolvoval, byly zaměřené na vzdělání pro neslyšící osoby, kromě vysoké školy, jenž si vybral sám, a škola mu ve studiu pomohla tím, že pro něj zajistili tlumočníka a vytvořili individuální studijní plán uzpůsobený jeho možnostem.

Myslíte si, že středoškolské a vysokoškolské vzdělání je výhodou, pro možnost uplatnění jedince se sluchovým postižením? (případně PROC?)

Vyšší vzdělání považuje Michal určitě za výhodu při hledání budoucího zaměstnání, stejně jako tato výhoda vzniká u lidí slyšících. Nicméně na druhou stranu se v praxi potýká s tím, že jako osoba neslyšící nedokáže nalézt vhodné zaměstnání odpovídající jeho kvalifikaci.

Pracovní uplatnění

Jste momentálně zaměstnán? Jaká je náplň Vaší práce? Jak jste se k tomuto zaměstnání dostal?

Michal je zaměstnán jako pracovník v sociálních službách, administrativní pracovník (exekutorský úřad v Brně) a také jako technik a kameraman FFUK (Filozofické fakulty Univerzity Karlovy). K poslední zmiňované práci se dostal díky předchozímu studiu na této škole. Dále pracuje jako tlumočník pro neslyšící a umělecký tlumočník, avšak tato práce není pravidelná.

Pocitujete výraznější problémy při hledání zaměstnání kvůli Vašemu postižení? Domníváte se, že máte menší možnost uplatnění na trhu práce než slyšící jedinec?

Michal zmiňuje, že má vystudovanou vysokou školu a rád by našel zaměstnání tomu odpovídající. Nicméně se od naprosté většiny zaměstnavatelů setkává s odmítnutím kvůli svému postižení. Michal tedy pocítuje velmi silný problém v tom zaměstnat neslyšící osobu. Michal nechce pracovat jako dělník, kde by sluchové postižení problémem nebylo. V minulosti měl například brigádu u Mc Donalda jako uklízeč, ale trvá si na tom, že se svým vzděláním má na víc. Se svými zaměstnáními je nicméně celkem spokojen. Rád pracuje v kolektivu lidí se sluchovým postižením. V závěru

dodává, že jako tlumočník překládá pouze mezi neslyšícími osobami, poté už je potřeba dalšího tlumočníka, který znakování přeloží do mluvené řeči.

Volnočasové aktivity

Jak trávíte volný čas? Jaké volnočasové aktivity nejčastěji vyhledáváte?

Vzhledem k výše zmíněným pracovním povinnostem nemá Michal příliš mnoho volného času. I přesto rád vyhledává sportovní aktivity (lyžování, plavání, kolo, kolečkové brusle, a jiné), kromě hokeje a fotbalu, které rád nemá. Také vlastní tři pejsky, se kterými tráví většinu volného času. O víkendech navštěvuje velmi často různé společenské akce pro neslyšící.

Myslíte si, že lidé s postižením sluchu mají dostatek možností pro trávení volného času, že je nabízen dostatek volnočasových aktivit?

Michal tvrdí, že existuje spousta možností pro trávení volného času, jak pro osoby slyšící, tak neslyšící. Je ale pravdou, že Michal upřednostňuje veškeré akce pro neslyšící, protože lépe zapadne a je „mezi svými“. Michal také zmiňuje, že je pro něj například těžké jít na diskotéku nebo nějakou akci pouze se slyšícími přáteli. Je to proto, že se v takových chvílích se nedokáže dostatečně bavit, vnímat situaci, vnímat zábavu slyšících přátel a cítí se ostraněný, i když si ho přátelé klasicky všimají.

Spolupráce s organizacemi

Spolupracujete s nějakou organizací pro sluchově postižené? S jakou? Jakým způsobem spolupráce probíhá?

Michal zmiňuje organizace jako Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, Pevnost, Tichý svět nebo Trojrozměr. Avšak přímo spolupracuje pouze s Českou komorou tlumočnicků znakového jazyka, kde je členem.

Nedostatky v péči o osoby se sluchovým postižením

Jaké shledáváte největší nedostatky ohledně celkové péče o osoby se sluchovým postižením? S jakými největšími potížemi se potýkáte v běžném životě kvůli sluchovému postižení?

Michal zmiňuje oblast zdravotnické péče o osoby se sluchovým postižením. Jeho zkušenosti jsou jednoznačně kladné. Od malička má soukromého doktora v Brně, kterého velmi vychvaluje. Celkově si myslí, že v České republice je tato oblast

zvládnutá na jedničku. Resp. stále je co zlepšovat, ale zdravotnická péče pro neslyšící osoby je dostatečná.

Za největší potíží Michal shledává komunikaci, a to komunikaci se slyšícími lidmi. Dále mu velmi vadí, že slyšící lidé často neslyšícími lidmi pohrdají a berou je za lidi o úroveň nižší. Jako potíží zmínil také telefonování. Ale na druhou stranu Michal podotýká, že v hodně oblastech elektroniky se dají najít různé vhodné alternativy.

Plány do budoucnosti

Jaké máte plány do budoucnosti? Další vzdělání, práce, život? Jaké jsou Vaše sny?

Michal vtipně poznamenal, že jeho snem je vytvoření druhého světa neslyšících. Je pro něj výrazně znatelný rozdíl mezi světem slyšících a světem neslyšících. Zmiňuje, že neslyšící mají vlastní kulturu, kterou je potřeba pochopit. Dále konkrétně zmiňuje to, že by rád vystudoval navazujícího Mgr., případně pokračoval ještě dále. Rád by se stal učitelem Matematiky a Lingvistiky znakového jazyka. A v neposlední řadě by si rád vytvořil životní zázemí, postavil barák a vytvořil rodinu. Nicméně ví, že to je běh na dlouhou trať.

9.1 Shrnutí rozhovoru

V konečném výsledku Michal potvrdil výsledky šetření z dotazníku. Sám osobně shledává citelné problémy v hledání zaměstnání, a to kvůli sluchovému postižení. Velmi často se setkal s nezájmem ze strany budoucího zaměstnavatele, protože trpí sluchovým postižením. Dále souhlasil s tím, že největší potíží vzniká v komunikaci se slyšícími lidmi, a také ho velmi trápí fakt, že na něj majoritní většina velmi často hledí skrz prsty. I přes to všechno žije Michal spokojený život, kterému se sice musí často přizpůsobovat a hledat jiná řešení v různých oblastech, ale je zaměstnaný, dokáže se plně sám o sebe postarat, a žije spokojeně i v partnerském vztahu (se slyšící osobou).

Závěr

Bakalářská práce s názvem Problematika inkluze sluchově handicapovaných osob si kladla za cíl zjistit, s jakými konkrétními problémy se lidé se sluchovým postižením ze Středočeského kraje musejí v běžném životě potýkat, jaké mají možnosti na trhu práce a v neposlední řadě se zaměřila i na otázku případné pomoci majoritní společnosti slyšících osobám se sluchovým postižením.

Teoretická část práce přibližuje samotnou problematiku sluchového postižení, kterou dále doplňuje praktická část práce, jež je tvořena z výzkumného šetření ve formě dotazníku a rozhovoru. Výzkumný vzorek pro dotazníkové šetření tvořili dospělí lidé s postižením sluchu na území Středočeského kraje, celkem 50 osob. Zjišťovala jsem v první řadě pohlaví, věk, bydliště či vzdělání respondentů, což je podstatnou částí dotazníku. Dále vlastní názory ohledně možnosti pracovního uplatnění, problémy, s kterými se potýkají v pracovní oblasti, ale i v životě celkově, a jiné. Rozhovor probíhal spolu s Michalem Brhelem, sluchově postiženým kamarádem.

Z teoretické části práce vyplývá, že je mezi námi čím dál tím více osob se sluchovým postižením, a je proto potřebné se této problematice dostatečně věnovat. Podle Michala Brhela tvoří sluchově postižení lidé specifickou kulturu, lišící se od majoritní většiny, kterou je třeba pochopit. S výraznými problémy se sluchově postižená osoba potýká nejen v oblasti pracovního uplatnění, avšak na toto téma se bakalářská práce více zaměřila. V dnešní době je v České republice stále velkým problémem zaměstnanost osob se sluchovým postižením, ačkoliv jsou přesně určené podmínky a vymezená práva při zaměstnávání osob se sluchovým postižením (celkově se zdravotním postižením).

Praktická (výzkumná) část práce si stanovila pro naplnění cílů šetření 4 předpoklady, z toho 2 byly potvrzené a 2 vyvrácené. Bakalářská práce přímo potvrdila existující složité uplatnění na trhu práce pro osoby se sluchovým postižením. Podle získaných výsledků šetření má vyšší vzdělání kladný význam při uplatnění na trhu práce, stejně jako je to u slyšících osob. Dále ukázala, že je stále na čem pracovat kolem informovanosti o možnostech pracovního uplatnění, protože i toto rozhodně přispěje ke zlepšení situace. Nicméně zaměstnavatel si při naprosté většině případů nakonec vybere jako zaměstnance osobu bez sluchového postižení, pravděpodobně především proto, že je to tak jednodušší.

Celou situaci (nejen ohledně zaměstnání) by výrazně mohla zlepšit celková informovanost majoritní společnosti o sluchovém postižení. Z nedostatku informací dochází ke špatným způsobům jednání a chování, k předsudkům, ke vzniku chybných postojů, nebo přímo k diskriminaci. Rozhovor s Michalem Brhelem pouze doplnil většinový názor osob se sluchovým postižením, získaný z dotazníkového šetření.

Shrnutí

Bakalářská práce s názvem Problematika inkluze sluchově handicapovaných osob se zabývá začleňováním osob se sluchovým postižením do majoritní společnosti, zvláště zaměřené na pracovní uplatnění. Dělí se na část teoretickou a praktickou. První kapitola teoretické části uvádí do celé problematiky sluchového postižení, definuje tento pojem a řeší dopad sluchového postižení, zvláště na psychiku jedince. Druhá kapitola popisuje anatomickou stránku sluchového orgánu. Třetí kapitola řeší klasifikaci sluchových vad, konkrétně dělí a blíže specifikuje sluchové vady podle typu, podle stupně (intenzity) sluchové ztráty a podle doby vzniku. Čtvrtá kapitola rozebírá kompenzační pomůcky vhodné pro osoby s postižením sluchu, a to sluchadla a kochleární implantát. Pátá kapitola zmiňuje komunikační systémy sluchově postižených osob. Šestá kapitola rozvádí oblast týkající se inkluze a integrace osoby se sluchovým postižením, v samém závěru cílí na profesní uplatnění. Závěrečná sedmá kapitola popisuje konkrétní organizace sluchově postižených. Praktická část se skládá ze dvou kapitol. První kapitola zahrnuje výzkumné šetření, ve kterém jsou popsány cíle a metodika šetření, výzkumný vzorek a interpretace získaných dat. Poslední kapitola práce se věnuje rozhovoru s Michalem Brhelem, který doplňuje celkové výzkumné šetření.

Seznam použité literatury

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, s.r.o., 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HORÁKOVÁ, R. *Sluchové postižení: Úvod do surdopedie*. Praha: Portál, s.r.o., 2012. ISBN 978-80-262-0084-0.

HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu: 2.díl*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1998. ISBN 80-7216-075-3.

JESENSKÝ, J. *Kontrapunkty integrace zdravotně postižených*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-030-0.

KAŠPAR, Z. *Technické kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o.s., 2008. ISBN 978-80-87218-15-0.

KOSINOVÁ, B. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina- kultura neslyšících*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o.s., 2008. ISBN 978-80-87153-94-9.

KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0329-2.

LANGER, J. *Komunikace osob se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3674-6.

LUPOMĚSKÝ, R. *Problematika práce s osobami sluchově postiženými v oblasti sociální, zdravotní a vzdělávací*. Praha: Neslyšící s nadějí, o.s., 2013. ISBN 978-80-260-4508-3.

MRÁZKOVÁ, E., MRÁZEK, J., LINDOVSKÁ, M. *Základy audiologie a objektivní audiometrie: medicínské a sociální aspekty sluchových vad*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Zdravotně sociální fakulta, 2006. ISBN 80-7368-226-5.

SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.

SOURALOVÁ, E., LANGER, J. *Surdopedie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. ISBN 80-244-1084-2.

UZLOVÁ, I. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním*. Praha: Portál, s.r.o., 2010. ISBN 978-80-7367-764-0.

Seznam internetových zdrojů

<http://www.inflow.cz/komunikace-sluchove-postizenych>

<http://www.medicinapropraxi.cz/pdfs/med/2011/06/05.pdf>

<http://ruce.cz/clanky/1099-fowlerovo-hodnoceni-ztraty-sluchu>

<http://www.portal-socialnich-sluzeb.cz/tema/znevyhodneni/neslysici/informace/sluchove-vady>

<http://www.portal-socialnich-sluzeb.cz/tema/znevyhodneni/neslysici/informace/kompenzacni-pomucky>

http://nrzp.cz/dokumenty/Vyhlaska_182-1991.pdf

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/17243/rozdilny-vyznam-pojmu-integrace-a-inkluzi.html/>

http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/I/Inkluze#Od_integrace_k.c2.a0inkluzi

<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=28493>

<http://www.icm.cz/organizace-venuujici-se-sluchove-postizenym>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Anatomie ucha

Příloha č. 2: Typy sluchadel

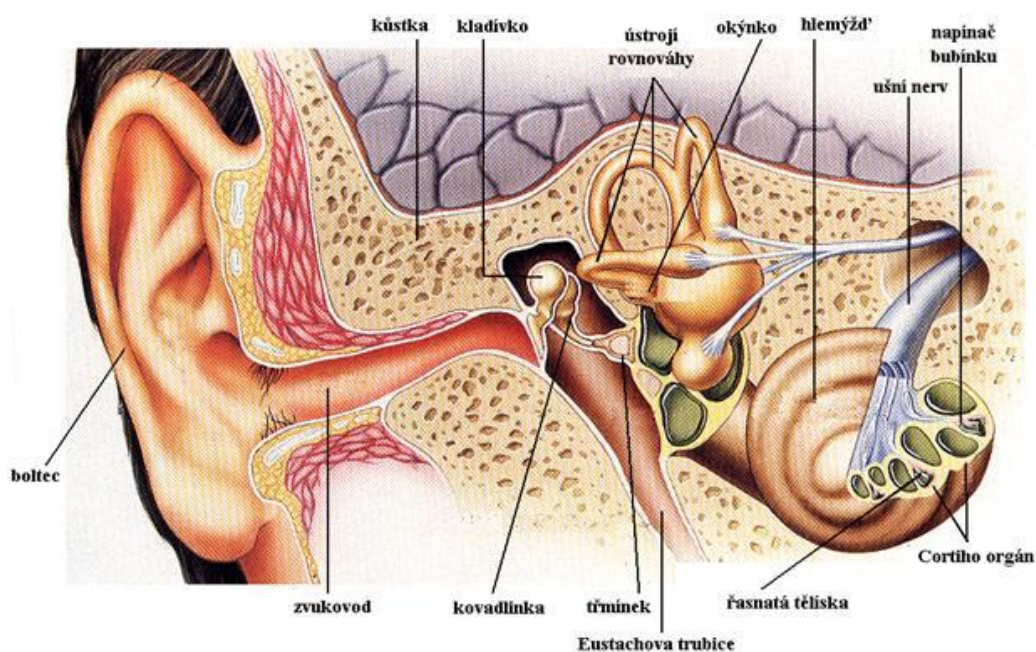
Příloha č. 3: Kochleární implantát

Příloha č. 4: Druhy prstové abecedy

Příloha č. 5: Michal Brhel- fotografie

Příloha č. 6: Dotazníkové šetření

Příloha č. 1: Anatomie ucha



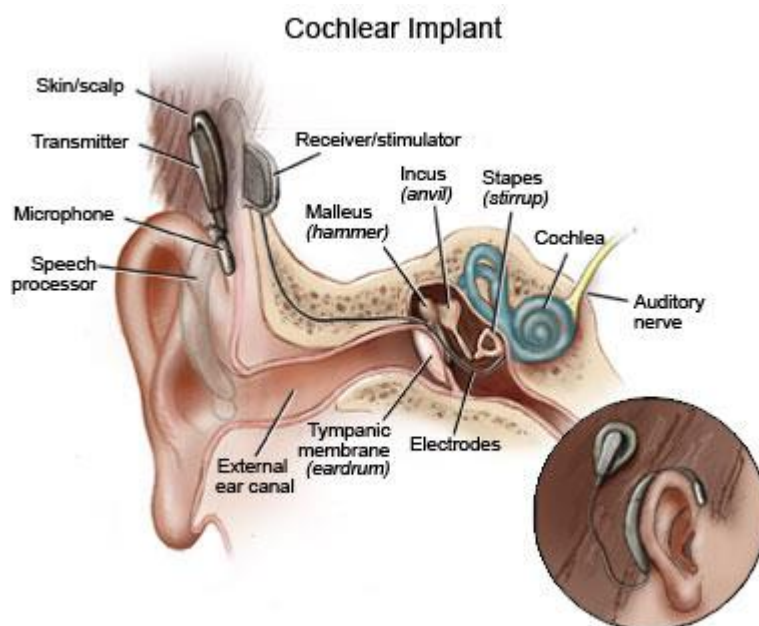
Obrázek 1 Zdroj: http://nemoc-pomoc.cz/?page_id=526

Příloha č. 2:

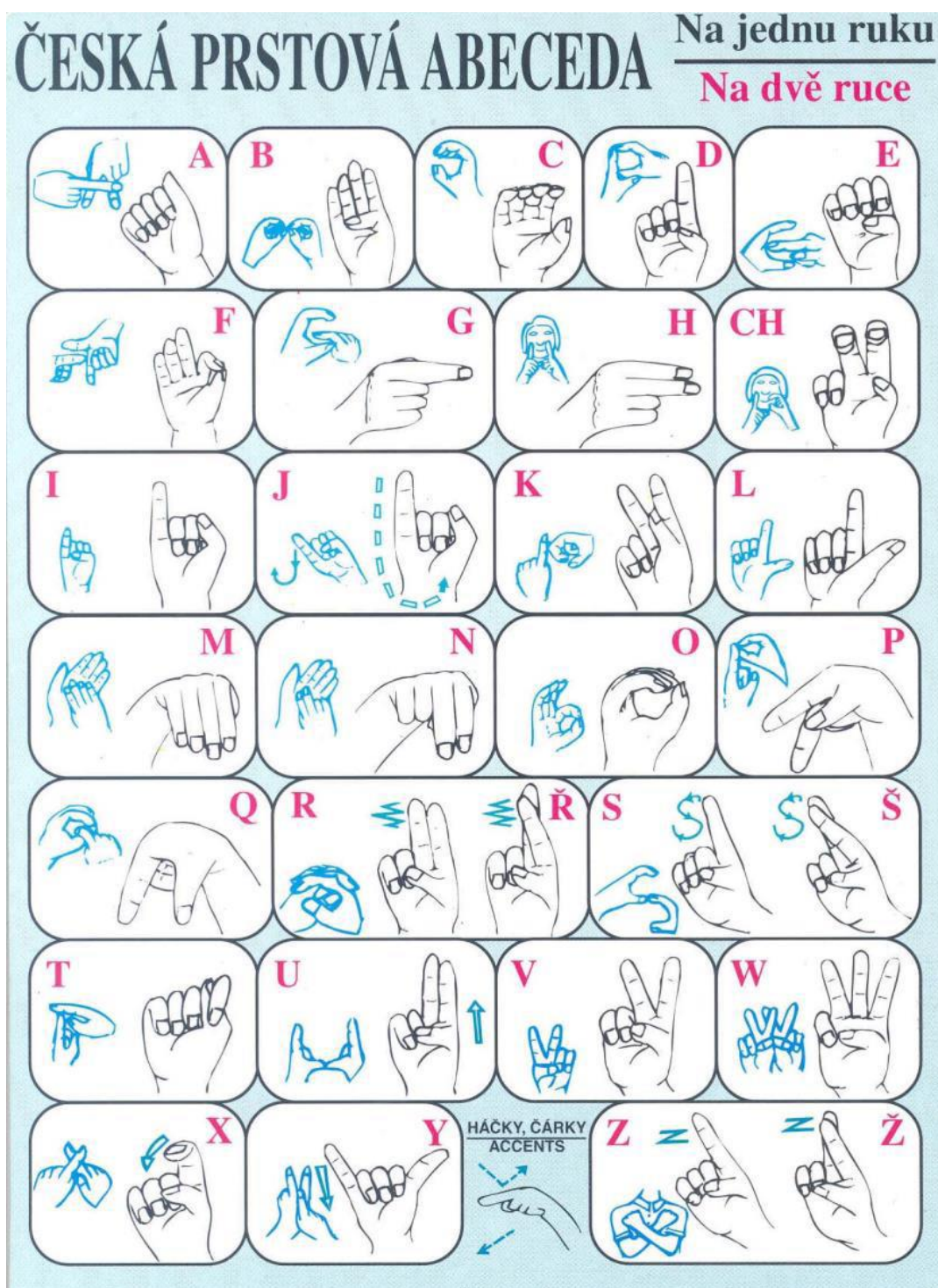


Obrázek 2 Zdroj: <http://www.lorm.cz/download/HMN/obsahCD/kompenzacni-pomucky.html>

Příloha č. 3: Kochleární implantát



Obrázek 3 Zdroj: <http://www.cespo.eu/inpage/kochlearni-implantat/>



Obrázek 4 Zdroj: Langer, 2013, s.42

Příloha č.5: Michal Brhel s rodinou (maminka a sestra)



Obrázek 5 Zdroj: vlastní

DOTAZNÍK PRO OSOBY SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

Jmenuji se Kateřina Vávrová a jsem studentkou 3. ročníku bakalářského studia Sociální pedagogiky na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, jež bude součástí mé bakalářské práce, která nese název Problematika inkluze sluchově handicapovaných osob. Výzkumná část se snaží zjistit možné konkrétní problémy osob se sluchovým postižením se začleňováním do pracovního procesu a do společnosti vůbec. Dotazník je zcela anonymní a získaná data budou sloužit pouze pro potřeby této bakalářské práce. Jeho vyplnění, prosím, zašlete na níže uvedený email. **Za spolupráci a čas, který jste vyplnění dotazníku věnovali, předem děkuji.**

Kateřina Vávrová

email: v.katie@seznam.cz

1. Pohlaví

- a) žena
- b) muž

2. Věk

- a) do 25 let
- b) 26 až 35 let
- c) 36 až 50 let
- d) více než 50 let

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní škola, základní škola pro sluchově postižené
- b) středoškolské bez maturity, středoškolské pro sluchově postižené bez maturity
- c) středoškolské s maturitou, středoškolské pro sluchově postižené s maturitou
- d) vysokoškolské, vyšší odborné

4. Jak velké je místo Vašeho aktuálního bydliště?

- a) vesnice
- b) město pod 50 000 obyvatel
- c) město nad 50 000 obyvatel

5. Jaký je stupeň Vašeho sluchového postižení?

- a) nedoslýchavý
- b) ohluchlý
- c) úplná hluchota (neslyšící)
- d) jiný:

6. Je u Vás sluchové postižení kombinováno s nějakým dalším zdravotním postižením?

- a) ano
jaké:
- b) ne

7. Kdy se u Vás sluchové postižení projevilo?

- a) se sluchovým postižením jsem se již narodil/a
- b) sluchové postižení se u mě projevilo po narození nebo během dětství (do 6 let)
- c) sluchové postižení se u mě projevilo v průběhu dalšího života

8. Nejčastěji využívaný způsob komunikace

- a) mluvená řeč
- b) odezírání
- c) znakový jazyk
- d) jiný způsob:

9. Jaké je Vaše ekonomické postavení?

- a) student/ka
- b) zaměstnanec na plný úvazek
- c) zaměstnanec na zkrácený úvazek
- d) OSVČ
- e) nezaměstnaný(á)
- f) invalidní důchodce
- g) starobní důchodce
- h) jiné:

Pokud nejste zaměstnán/a, pokračujte otázkou č. 20

10. V jakém oboru jste zaměstnán/a?

.....

11. Jste spokojen/á se svým zaměstnáním?

- a) velmi spokojen
- b) spíše spokojen
- c) spíše nespokojen
- d) velmi nespokojen

12. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální práci?

.....

13. Došlo při výkonu práce k určité pomoci ze strany zaměstnavatele vzhledem k Vašemu sluchovému postižení?

- a) ano
příklad:
- b) ne

14. V jakém kolektivu pracujete?

- a) lidé se sluchovým postižením
- b) lidé bez sluchového postižení
- c) pracuji s lidmi se sluchovým postižením, i s lidmi bez sluchového postižení

15. Máte pocit, že se Vám kolegové (příp. nadřízená osoba) snaží pomoci při výkonu práce nebo pro úspěšný výkon práce?

- a) velmi často
- b) často
- c) vůbec

Pokud jste zvolili odpověď a) nebo b), jakým způsobem pomoc probíhá:

.....

16. Jakou vhodnou pomoc ze strany kolegů (příp. nadřízené osoby) byste očekávali?

.....

17. Jaké konkrétní problémy Vám nejvíce ztěžují či komplikují výkon práce?

.....

18. Setkal/a jste se v posledním roce s hrozbou ztráty práce?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu posoudit

19. Pociťujete výraznější problémy při hledání zaměstnání kvůli Vašemu postižení?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

20. Domníváte se, že kvůli Vašemu postižení máte menší možnost uplatnění na trhu práce než zdravý jedinec?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

21. Máte pocit, že jste dostatečně informován/a o možnostech pracovního uplatnění?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

22. Z jakých zdrojů získáváte především informace o pracovním uplatnění? (možnost více odpovědí)

- a) rodina, přátelé
- b) internet
- c) tisk, noviny
- d) televize
- e) úřad práce
- f) neziskové organizace
- g) jiné:

23. Myslíte si, že středoškolské a vysokoškolské vzdělání je výhodou, pro možnost uplatnění jedince se sluchovým postižením?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

24. Pociťoval/a jste někdy diskriminaci z důvodu zdravotního postižení?

- a) ano
- b) ne

25. Pokud ano, kde? (možno více odpovědí)

- a) při vzdělávání
- b) v zaměstnání
- c) ze strany rodinných příslušníků
- d) ze strany veřejnosti
- e) na úřadech
- f) ve zdravotnictví
- g) v dopravě
- h) jiné:

26. Co pocítujete ve svém životě jako největší problém- překážku? (zaškrtněte max. 3 odpovědi)

- závislost na druhých
- nabídka vzdělávání pro osoby sluchově postižené
- nabídka pracovních míst pro osoby sluchově postižené
- nabídka možnosti trávení volného času
- omezený kontakt s okolím
- dostupnost lékařů
- nízká informovanost okolí
- potřeba vyřídit si osobní záležitosti (úřad, banka, nákupy, atd.)
- jiné: